

4. Pastoraat en Pastor Pastorum.

4.1 Inleiding.

'When I look for help in developing my pastoral craft and nurturing my pastoral vocation, the one century that has the least to commend it is the twentieth. Has any century been so fascinated with gimmickry, so surfeited with fads, so addicted to nostrums, so unaware of God so out of touch with the underground spiritual streams which water eternal life? In relation to pastoral work, the present-day healing and helping disciplines are like the river Platte as described by Mark Twain, a mile wide and an inch deep.' (Peterson 1992b:2.)

Met hierdie opmerking het Peterson die versugting van menige pastor en student van die pastoraat uitgespreek. Daar is soveel sienings oor die pastoraat en soveel kritiek op ander sienings en pogings tot omskrywing, dat dit werklik moeilik is om by 'n omvattende siening oor die pastoraat uit te kom. Dit is dan ook die uitgangspunt van hierdie studie om nie vir 'n bepaalde vorm van pastoraat te kies nie, maar gebruik te maak van die insigte in verskillende benaderings om die beste model van versorging vir die pastor te probeer formuleer.

Binne die raamwerk van die studie se kernvraag "Wie doen wat, ten opsigte van wie, waar, wanneer, waarom en hoe?", val hierdie hoofstuk steeds binne die vraag "Hoe versorg die kerkverband pastors pastoraal?" In hierdie hoofstuk sal eerstens rekenskap gegee word van wat onder pastoraat verstaan word. Daarna sal 'n definisie gegee word van wat verstaan word onder die pastorale versorging van predikante. Dan sal die kernsaak van die studie: die pastor pastorum en die plek wat dié figuur in die kerklike struktuur moet inneem, sowel as die verantwoordelikheid van die verskillende kerklike vergaderings in die pastorale versorging van die pastor, ter sprake kom.

4.2 Pastoraat.

4.2.1 Pastoraat, 'n omskrywing.

Soos baie terme in die praktiese teologie, is terme soos, *pastor en pastoraat* nie terme wat direk soos dit vandag gebruik word in die Skrif gevind word nie, alhoewel die saak waaroor dit gaan wel duidelike oorsprong in die Skrif het. Pastoraat is afgelei van die oosters-Bybelse beeld van die skaapherder. In die Afrikaanse Nuwe Vertaling kom die begrip *herder* 41 keer in 37 verse voor. Wanneer Wagenaar (1959:113) die voorkoms van die begrip in die bekendste gedeeltes nagaan (Ps. 23; Jes. 40, Jer. 23; Es. 34; Sag. 11; Joh. 10; Heb. 13; en 1 Pet. 2), merk hy bepaalde verskuiwings in die betekenis van die begrip. Die gedagte van *heers* tree terug, terwyl die gedagte van *dien* sterker op die voorgrond tree, tot op die punt van die oorgee van die Herder se lewe vir sy skape. Dit gaan in die Bybelse hantering van die begrip om die sorg en die daad. Alle pastoraat se uitgangspunt is die werk van die Goeie Herder wat nie gekom het om gedien te word nie, maar om te dien.

4.2.1.1 Sielsorg en pastoraat.

Wanneer die geskiedenis van die pastoraat nagegaan word, is dit vroeg duidelik dat daar baie begrippe voor gebruik word en dat daar aan dieselfde begrip verskillende inhoute gegee word deur verskillende teoloë. Furet (1977:118) noem sielsorg een van die vorms van pastorale optrede. Ander teoloë wat ook van die begrip gebruik is onder meer Bolkestein en Roscam Abbing. Wagenaar (1959:108) wys daarop dat in die Ou Testament die begrippe "nefesj" en "ruach" op die totaliteit van die menslike bestaan dui. Die gedagte dat mens uit die begrippe kan aflei dat die mens 'n ewige siel ontvang het, is vreemd aan die Skrif (Wagenaar 1959:109).

Die Nuwe Testamentiese begrippe "pneuma" en "psuche" moet weergegee word deur die begrip lewe eerder as siel (Wagenaar 1959:110). Die siening word deur 'n later, gesaghebbende werk ondersteun (Louw en Nida 1988: 262). Die feit dat die Bybel die begrip "sielsorg" nie ken nie, beteken nie dat die saak nie voorkom nie, maar dat dit soos met ander sake, wat ook in hierdie studie voorkom, nog nie geïnstitutionaliseer was nie. 'n Liefdevolle versorging van mekaar is met die menswees 'n gegewe (Heitink 1977:58). Hy onderskei *pastoraat* as die werksvorm en *sielsorg* as die gebeure (Heitink 1997:68).

Alhoewel die Skrif die beeld van die herder dikwels gebruik en die gedagte van sorg voorop staan, werk die Skrif nie die inhoud van die sorg uit nie. Dit laat dan aan die teologie die taak om daardie inhoud uit te werk. Hierdie vryheid van die teologie skep ook die gevaar dat daar baie allegories met die beeld omgegaan word. In hierdie studie word gekies om die begrip pastoraat eerder as sielsorg te gebruik.

In die omskrywing van die begrip pastoraat is daar verskeie benaderingswyses. Mens kan doodgewoon kronologies te werk gaan en van die begin af tot vandag die siening en omskrywing nagaan. Pastoraat is 'n redelike jong begrip in die veld van die teologie alhoewel, soos reeds aangetoon, 'n Bybelse saak. Mens kan ook die saak benader deur die verskillende omskrywings van die begrip saaklik te orden, soos De Klerk (1978:31) doen. Hy onderskei die kerugmatiese, eduktiewe en noutetiese benaderings. Nog 'n benadering is die van Heitink (1984:23-75), wat 'n mengsel is van 'n kronologiese en 'n geografiese benadering. Hy neem die Duits-Switserse literatuur, Amerikaanse literatuur en Nederlandse literatuur en behandel dit dan kronologies volgens ontwikkelings. Beide indelings doen geforseerd aan. Alhoewel hierdie 'n pastorale studie is, val dit nie op die weg van die studie om die pastoraat indringend te omskryf nie. Die verskillende aspekte van die pastoraat wat van toepassing is op hierdie studie sal egter gebruik word om 'n omskrywing van die pastorale versorging van pastors te omskryf.

4.2.1.3 Geen omvattende omskrywing nie.

Elke benadering gee 'n eie omskrywing van wat pastoraat is. Elke omskrywing lewer 'n bydrae gelewer tot 'n beter verstaan van die pastoraat, alhoewel daar in elke omskrywing ook tekortkominge is. Hierdie studie het nou by die punt gekom waar 'n omskrywing van pastoraat gegee moet word. Die vraag is egter of dit enige sin het om nog 'n omvattende omskrywing van die pastoraat te probeer formuleer. Hierdie

vraag behoort negatief beantwoord te word. Daar behoort na regte 'n deeglike studie gedoen te word van al die verskillende aspekte van die pastoraat. Dit kan lei tot 'n pastoraat aan die enkelouer, alkoholis, gay persoon, vigslyer, werklose, misdaadslagoffer. Die moontlikhede is talryk. Die onderwerp van hierdie studie is die pastorale versorging van pastors. Wanneer daar dan tot omskrywing gekom word, sal die omskrywing aan hierdie aspek van die pastoraat reg moet laat geskied.

4.3 Die pastorale versorging van die pastor.

In die lig van die vorige paragraaf word die volgende geformuleer as 'n omskrywing van die pastorale versorging van pastors, waarna die kernaspekte van die definisie bespreek sal word onder subopskrifte.

Die pastorale versorging van pastors is die totale kompleks van aktiwiteite van die hele kerk om deur middel van 'n persoonlike episkope (dus amptelik) en op herderlike wyse, die evangelie aan die pastor te kommunikeer in al die fasette van sy menswees en met die gebruik van alle moontlike hulpmiddels om die pastor van die groot ontferming van God te verseker (Rom 12:1, 2 Kor 4:1), sodat die pastor met nuwe selfvertroue (identiteitsekerheid), gesag (ampsekerheid) en kompetensie (beroepsekerheid) sy roeping uitleef.

4.3.1 Bespreking van omskrywing.

4.3.1.1 “... totale kompleks...”

Met die uitdrukking *totale kompleks* word bedoel: alle aktiwiteite wat die kerk met, namens en in belang van pastors uitvoer. Dit sluit aan by Klink (1970:1) se definisie wat die weg open om in pastorale versorging alle aspekte van pastorwees te betrek. Die vraag ontstaan of die bedoeling nie die pastoraat verbreed totdat alles wat in die kerk gedoen word daaronder ingesluit word nie. Die antwoord hierop is negatief. Die vraag in die pastoraat is nie of daar met die pastor oor geloof in gesprek getree kan word nie, maar of daar gelowig oor enige saak 'n gesprek gevoer kan word (Heitink 1996:17). Dit blyk noodsaaklik te wees dat pastors en ander lidmate as gelowiges oor sake soos vergoeding, medies en pensioen moet kan gesprek voer. Die fokus word spesifiek so wyd as moontlik gemaak sodat die volle spektrum van die lewe van die pastor in die oog kan kom.

4.3.1.2 “... van die hele kerk...”

Hiermee word bedoel dat die kerk die saak van die pastorale versorging van pastors as 'n wesensaak aanvaar (NGK 2004b:445). Dit beteken verder dat die hele kerk, en daarmee word bedoel al die vergaderinge van die kerk: kerkraad, ring sinode en algemene sinode, 'n rol te speel het in hierdie versorgingstaak. Dit is belangrik dat elke vergadering sal weet wat daardie vergadering se spesifieke rol in hierdie verband is. Hierdie rol sal by wyse van besluite van die algemene sinode en formulering in die kerkorde ingesluit moet word. Hiermee word dan deur die kerk gekies vir 'n holistiese en omvattende benadering tot die pastor. Met die insluiting

van die sinode en die algemene sinode in hierdie omskrywing, word ook op só 'n wyse vir 'n gesentraliseerde bestuur van die pastorkorps gekies dat die verskeidenheid in die verskillende sinodale gebiede tot sy reg kom.

Hier word die sentimente van Thurneysen (1980:26) en Heitink (1977:353) onderskryf. Die gemeente is nie maar bloot die konteks waarbinne die pastoraat bedryf word nie, maar is deel van die beweging van die heil van God na die wêreld. Die gemeente moet die heil deurgee en die mens opvang

As deel van die gemeente se werk moet dit ook ampswerk wees. Dit kan ampswerk wees sonder om enigsins die algemene priesterskap van die gelowiges te verskraal of op die agtergrond te skuif

4.3.1.3 “... om deur middel van 'n persoonlike episkope (dus amptelik) ...”

Daar is reeds tot die gevolgtrekking gekom dat die diens van episkope op 'n korporatiewe wyse, soos tans, of 'n meer persoonlike wyse uitgevoer behoort te word. Dit is die taak van die res van die studie om daardie wyse uit te werk. Dit is ook reeds vasgestel dat die versorging van pastors ampsdiens moet wees.

4.1.3.4 “... en op herderlike wyse ...”

,Welwetende dat baie van mening is dat die metafoor uitgedien is, word daar gekies om die herder metafoor te gebruik as basis vir die bediening. Die probleem lê egter nie by die metafoor nie, maar dat mense in die kerk die metafoor omskep het in 'n stuk teologie. Daarom sal die metafoor eers gedekonstrueer word, voordat dit op hierdie saak toegepas word.

4.3.1.5 “... die evangelie aan die pastor te kommunikeer ...”

Met die keuse van die omskrywing *kommunikasie van die evangelie*, mag dit lyk asof die studie op die terrein van die evangelistiek beweeg. Dit is nie die bedoeling en ook nie die geval nie. Kommunikasie van die evangelie geskied nie net aan sogenaamde ongeredde en onverskillige mense nie. Pastorale take soos bemoediging, vertroosting en versterking is ook kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie. Kommunikasie van die evangelie vind plaas wanneer die pastor as geroepene en verteenwoordiger van die Heer, die mens in sy geloof en lewensvrae ontmoet en die ontmoeting tot 'n ontmoeting met die Derde lei. Die pastorale versorging van pastors moet daarom ook kommunikasie van die evangelie wees. Die pastor moet self die Heer as sy Reisgenoot ken. Net iemand wat self gelei word, kan ander lei (Van der Meulen 2004:280). As 'n persoon wat die evangelie aan ander kommunikeer, moet die evangelie ook aan die pastor gekommunikeer word. Die ontmoeting tussen pastor pastorum en pastor moet dus lei tot die ontmoeting met die Derde en moet die pastor bemaagtig om ook ander mense tot daardie ontmoeting te begelei.

i) Die gebruik van die Woord in die pastoraat.

Hier moet stilgestaan word by die gebruik van die Woord in die kommunikasie van die evangelie aan die pastor. Uit die literatuur is dit duidelik dat die gebruik van die Woord in die pastoraat omstrede is en dat daar verskeie sienings daaromtrent is. Op een lyn geplaas, kan dit as 't ware van links na regs ingedeel word: van Adams (biblisisties), Thurneysen (Woord kom nie aan die woord nie), Heitink (illustratiewe gebruik) tot by Hiltner (beskuldig dat hy dit nie gebruik nie).

Die verskeidenheid van menings is die gevolg daarvan dat alle gebruikers van die Woord met sekere voorveronderstellings met die Woord omgaan. Dit is belangrik om daardie voorveronderstellings raak te sien en te erken. Skrywer is bewus van sy eie voorveronderstellings en wil dit aan die begin weergee soos dit weergegee is in die Handeling van die Algemene Sinode van 2004 (sien bylaag 4).

ii) 'n Gevarieerde Skrifberoep is moontlik.

Ten spyte van bogenoemde voorveronderstellings, sal 'n gevarieerde Skrifberoep steeds moontlik bly. Om te illustreer hoe gevarieerd daar uit verskillende perspektiewe op die Woord 'n beroep gedoen kan word, word die volgende beroep op Matt 9:35-38 deur onderskeidelik Thurneysen en Hiltner gedoen.

Thurneysen (1968:24) beroep hom op hierdie teks om 'n parallel met Matt 28:18-20 (die groot sendingopdrag) te trek. Sy afleiding is dat die sending ook "*zur Seelsorge*" is. Prediking en pastoraat staan in verhouding tot mekaar soos saai en oes. Thurneysen (1980:14) se omskrywing van pastoraat as prediking aan die enkeling is onderliggend aan hierdie interpretasie.

Hiltner(1959:20) lê op sy beurt weer klem op die twee kante van Jesus se werk: prediking en genesing.

Dit is nie net in beroepe op dieselfde teks dat hierdie gevarieerdheid na vore kom nie, maar ook in die keuse van tekste vir bepaalde situasies.

Aan die hand van 'n gevallestudie gebruik Van der Meulen (2004:209 e.v.) 'n geskepte voorbeeld om die verskil tussen Capps, Wise en Adams in die keuse van 'n teks aan te toon:

'n Man met die naam John, gaan sien sy pastor omdat hy bekommerd is oor sy loopbaan, finansies, kinders en in die besonder sy vrou. Hy het 'n tyd lank 'n gevoel van groot wrewel teenoor sy vrou gehad; soveel so dat hy bang was dat hy haar fisies sou aanrand. Sy wrewel het afgeneem, maar is vervang deur gevoelens van kommer dat sy iets sou oorkom. Hy word angstig. Die pastor "diagnoseer" angs as simptoom van 'n dieperliggende probleem: wrewel.

Wise kies Matt. 6:25. Die keuse val nie op die 'n teks wat handel oor wrok nie, maar een wat handel oor die innerlike dinamiek van John. Wise se tekskeuse word bepaal deur die psigies-dinamiese relevansie daarvan.

Adams wat glo aan “*topical relevance*” sou kies vir ‘n teks soos Ef. 5:25 wat oor die huwelik handel of tekste uit Spreuke wat oor afguns, wrok ens. handel want hy wil ‘n verandering by John teweegbring. John se probleem is egter nie dissiplinêr nie, maar innerlik.

Capps kies vir die gelykenis van die verlore seun in Lukas 15. Hy sluit ook aan by die innerlike dinamiek, maar kies ‘n gedeelte wat John verder kan help. Die rol van die oudste seun is vir hom belangrik. Hy is vol wrewel teenoor sy broer en pa en deur sy wrewel het hy homself geïsoleer.

Die vraag wat die gekose tekste aan John stel, is of hy homself kan plaas in ‘n wêreld waarin die vervreemding opgehef is. Die pastor gee dus geen antwoord aan John nie. John kan dit alleen aan homself gee. Daar word ook nie ‘n trooswoord of teregwyding gegee nie. Die Woord open in die geval ‘n nuwe perspektief waardeur John homself en sy vrou kan sien.

Hierdie gevallestudie toon wat kan gebeur as die pastor toelaat dat sy voorveronderstellings oor die Woord en sy siening van die pastoraat die pastorale ontmoeting oorheers. Beide Wise en Adams bevind hulle in ‘n dilemma. Wise as gevolg van ‘n te groot fokus op die innerlike dinamiek en Adams as gevolg van sy Skrifbeskouing wat veroorsaak dat hy rigoristies na “*topical relevance*” soek. Dit is natuurlik nie verkeerd om na “*topical relevance*” te soek nie. Dit gaan oor die oorheersing van die “*topical relevance*” oor die ander aspekte van hierdie besondere geval.

iii) Gevare in die gebruik van die Woord in die pastoraat.

Wanneer die vraag nou aan die orde kom hoe die Woord in die pastoraat ter sprake kom, moet allereers gepleit word dat die Woord gebruik sal word vir dit waarvoor die Heer dit gegee het. Verskeie skrywers gee vele voorbeelde van die verkeerde gebruik van die Woord in die pastoraat, bv. Louw (1992:392). Clinebell (1984:124) gee weer wyses waarop die Woord gebruik kan word en meld onder andere dat die Woord gebruik kan word om te diagnoseer en om geestelike patologie te heel. Die Woord het beperkte waarde vir die diagnostiek. Die Woord kan wel leidrade en rigting gee in die proses van diagnoseer, maar kan nooit ‘n diagnostiese handboek wees nie. Vir verskeie situasies waarin die pastor wel ‘n rol kan speel, het die hulpwetenskappe eenvoudig beter diagnostiese metodes.

Indien die woord gebruik word in die proses om patologie te heel, sal die pastor uiters versigtig moet wees dat dit wel geestelike patologie is en nie een of ander emosionele patologie nie

Van der Meulen (2004:191) wys op die volgende gevare in die gebruik van die Woord in die pastoraat.

- ‘n Formalitiese gebruik van die Woord. ‘n Gesprek moet doodeenvoudig met Skriflesing en gebed afgesluit word.
- Die Bybel word gebruik om die pastor se eie onvermoë om tot ‘n geestelike gesprek te kom te bedek. In die geval moet die aanhaal van ‘n teks of die lees van ‘n gedeelte die gesprek red.

- 'n Oppervlakkige gebruik van die Woord, wanneer dit te vinnig of op 'n goedkoop wyse in die gesprek gebring word.
- Die onpersoonlike wat kan insluip met die voorlees van die Woord. Van der Meulen (2004:196) haal Van der Geest aan wat skryf dat die lees van die Bybel in die pastoraat 'n uitsonderlike gebeurtenis moet wees, waar die besoek 'n liturgiese karakter het. 'n Pastor op besoek het die Bybel nie nodig nie, hy kan praat en die lewende Woord is beter as die geskrewe Woord.
- Die Woord konfronteer die leser met 'n vreemde heilige outoriteit. Die persoon vir wie gelees word kan dit ervaar as dat met die lees van die Bybel aan hom iets opgedra word.

Van der Meulen moet gelyk gegee word oor die formalistiese gebruik van die Woord. Die Woord behoort deur die gesprek aan die woord te kom en nie slegs aan die einde nie. Dit gaan daaroor dat die Woord gebruik moet word waarvoor die Heer dit gegee het. Daarom mag die Woord ook nie deur 'n pastor gebruik word om agter weg te kruip nie en ook nie om aan mense iets op te dra nie. Ook wat die oppervlakkige gebruik van die Woord betref, moet Van der Meulen gelyk gegee word.

Dit lyk egter asof Van der Meulen bedenkinge het oor die voorlees van die Woord in die pastorale situasie. Indien die Woord nie deur die gesprek aan die Woord is nie, sou dit 'n geldige beswaar wees. Dit gaan egter te ver om die stelling te maak dat 'n pastor op besoek nie die Bybel nodig het nie, want hy het 'n mond. Dit kom neer op 'n afhanklikstelling van die Woord aan die woord van die pastor. Tog is daar waarde in hierdie opmerkings van Van der Meulen. Dit beklemtoon die gedagte dat die Woord in die mond van 'n pastor met deurleefde spiritualiteit uit sy eie omgang met die Woord effektief is. Dit word gestel sonder om weer die effektiwiteit van die Woord afhanklik te maak van die spiritualiteit van die pastor.

4.3.1.6 "... in al die fasette van sy menswees"

Die pastor kan nie geïsoleer word van sy konteks en verhoudings en dan pastoraal versorg word nie. Die pastor moet in sy konteks gelees word en versorg word. Daardie konteks is allesomvattend. Dit sluit die situasie in waarbinne die gemeente bestaan en leef: in sy huwelik, gesin, finansies; selfs sy kommer oor bejaarde ouers.

Hier speel die antropologie veral 'n groot rol. "Sê vir my hoe jy oor die mens dink en ek sal vir jou sê hoe 'n pastor jy is". (Thurneysen 1980:56.) Die woorde van Thurneysen is steeds geldig. Feitlik elke perspektief op die pastoraat het tekorte ten opsigte van die antropologie. Die tekorte varieer van die uitskakeling van die mens tot die mens se vooropstel dat die mens op die ou end net met homself oorbly (Heitink 1977:171).

Voorrang moet gegee word aan die Godsoekende mens bo die menssoekende God en aan die Woord as bron van die mensbegrip. Om dus die antropologie op die regte

wyse aan te spreek, moet die gevolge van die Skrifbeskouing op die antropologie eers verreken word.

i) Implikasies van die Skrifbeskouing op die antropologie.

Die Skrifbeskouing het 'n bepalende invloed op die antropologie. Die Woord werp 'n vertikale blik op die mens en op 'n tweerigtinggesprek tussen God en die mens (Heyns 1978:119). Die Woord gee begrip vir die totale mens, en wil nie klem lê op net 'n bepaalde aspek van menswees nie, byvoorbeeld siel of gees nie. Die blik op die mens is ook, realisties gesien, nie net goed of sleg nie, maar die blik is ook tydbepaald. Die skrywers praat oor die mens in die taal en idioom van hulle dag.

Die Woord teken die mens as 'n verhoudingswese. Heyns (1978:127 e.v.) beskryf die mens as verhoudingswese in sy verhouding tot God, sy naaste, homself en die natuur. Heyns voeg daaraan nog twee aspekte toe: die mens as tweegeslagtelike wese en die mens as toekomsweese.

Hierdie paar pennestrepe gee 'n aanduiding van hoe God die mens sien en dit het 'n wesenlike invloed oor hoe die mens die mens moet beskou.

ii) Die mens kan nie in enkelvoudige terme beskryf word nie.

God kan nie in enkelvoudige terme beskryf word nie. Hy is té groot daarvoor en die mens se begrip van Hom té beperk om dit in enkelvoudige konsepte te kan saamvat. Daarby is die mens se taalvermoë ook onvoldoende om aan die reeds onvoldoende begrip uiting te gee. Die mens is ook 'n ingewikkelde wese wat nie in een term saamgevat kan word nie. In die omskrywing van 'n verantwoordbare antropologie is dit beter om van terme gebruik te maak wat in woordpare uitgedruk word om daarmee die raamwerk aan te dui waarbinne die mens leef. Die woordpare moet inklusief en omvattend wees.

Die woordpare sluit in: (dit kan uitgebrei word).

- Skepping en herskepping.
- Sonde en genade.
- Skuld en verantwoordelikheid.
- Siekte en genesing.
- Bewus en onbewus.
- Groei en selfverwesenliking.
- God en wêreld.

iii) Die mens as eenheid.

Watter woordpare ook al gebruik word dit moet uitdrukking gee aan die feit dat die mens as eenheid beskou word en dat terme soos liggaam, siel en gees slegs onderskeidings is van verskillende aspekte van menswees. Vir Heitink (1977:88) gaan dit om die eenheid in die verskeidenheid. Dit is 'n waarheid waaraan vasgehou moet word, veral as die postmodernistiese tyd waarin ons leef in aanmerking geneem word. Van der Meulen (2004:26) beskryf die postmodernisme teenoor die modernisme met 'n aantal uitdrukkings wat met "nie" begin.

- Nie gefikseer op eenheid, maar het oog vir die verskeidenheid.
- Nie die gelykheid, maar die verskil.

- Nie die uniforme, maar die wisselende.

Hoeveel waardering daar ook al kan wees vir die plooibaarheid wat die postmodernisme teenoor die modernisme gebring het, mag dit nie weer daartoe lei dat die mens opnuut opgedeel word in onderdele nie.

iv) Mens van en voor God.

Dit is belangrik om die mens te sien as mens **van** God. Dit sê wat die oorsprong van die mens is en aan wie die mens behoort. Mens **voor** God sê weer dat hierdie mens elke dag voor die aangesig van sy God leef en aan Hom verantwoordelik is vir die lewe wat ontvang is.

4.3.1.7 “... met die gebruik van alle moontlike hulpmiddels ...”

Alle hulpwetenskappe, nie net die Sielkunde nie, moet optimaal ingespan word in die pastoraat. Die term wat gekies word is *optimaal* en **daarmee** word bedoel ten beste, maar ook aangedui dat daar 'n grens is vir die rol van die wetenskappe. Indien daardie grens oorskry word, neem daardie wetenskappe die pastoraat oor en kan die pastoraat nie volgens sy eie aard funksioneer nie. Die grens is tweërlei van aard:

- Die wetenskappe gee mensekennis, maar die Woord gee mensbegrip.
- Die pastoraat kan nie van 'n hulpwetenskap gebruik maak indien dit in die pad sou staan van die kommunikasie van die evangelie nie.

In dié verband is daar twee hulpmiddels wat só na aan die pastoraat lê dat baie mense dit as sinonieme gebruik, naamlik berading en begeleiding.

i) Berading

Berading is die poging van 'n pastor om iemand te help om homself te help (Hiltner 1949:80).

Beraad is nie die gee van raad nie, dit is die hou van 'n beraad. Die fokus is nie op die geloofsinhoud nie, maar op die innerlike worsteling van die mens (Van der Meulen 2004:86).

Beraad is 'n *vorm* van gesprekshulp aan psigies normale mense met gesins-, beroeps-, studie- of pastorale probleme (Heitink 1977:242).

Dit is nie meer die vraag of die pastoraat gebruik mag maak van die beginsels van berading nie, maar hoe die pastoraat sy eie karakter kan behou in die proses. Trimp (1981:62 ev.) gee uit 'n amptelike perspektief sekere riglyne.

In beraad is daar gewoonlik 'n enkel geformuleerde probleem ter sake, terwyl in die pastoraat die net wyer gespan word om die hele menswees te betrek. Die net kan in beraad ook later wyer gespan word, maar dit begin met 'n enkel geformuleerde probleem (Klink 1970:37).

Daar is sake wat 'n pastor nie kan hanteer nie omdat God dit vir Homself gereserveer het. Dit is vir Trimp nie in stryd met die karakter van ampswerk nie,

maar juis in ooreenstemming daarmee dat 'n ampsdraer die grense van sy opdrag sal ken.

Daar is sake wat die ampswerk nie kan of hoef op te los nie, maar wat die taak van hulpwetenskappe is.

Die belangrikste rede waarom die pastorale verhouding ook amptelik moet wees, is vir hom geleë in die onderskeiding in die verhouding ampsdraer/ gemeentelid en terapeut/kliënt.

Die verhouding tussen ampsdraers en lidmate is dieper as die verhouding terapeut/kliënt. Dit raak die verhouding mens/God. God se wil en beloftes kom ter sprake.

Die duur van die ampsdraer/lidmaat verhouding is veel langer as die verhouding terapeut/kliënt en is gegrond op die gemeenskap met Christus deur die Heilige Gees. Ampsdraers gaan ook na lidmate toe terwyl kliënte na terapeute toe gaan.

Faber (1983:122) merk die volgende verskille op:

Pastoraat se doel is breër as die van beraad.

Pastoraat werk uit 'n breër perspektief as beraad. Die berader sou ook die perspektief kon sien, maar dit is nie 'n vereiste vir die beraad nie. 'n Ooreenkoms is dat beraad en pastoraat in bepaalde situasies die eerste doel gesamentlik kan nastreef.

Dit is uit die oogpunt van die pastoraat duidelik dat berading kan lei tot pastoraat en pastoraat tot berading. Dus is die berading 'n belangrike hulpmiddel tot die pastoraat. In die pastorale versorging van pastors behoort die kerkverband alle moontlike hulp uit die ander wetenskappe te identifiseer en te mobiliseer om tot voordeel van die pastorskorps te kan aanwend.

ii) Begeleiding en pastoraat.

Oor die verhouding begeleiding/pastoraat moet meer uitgebreid rekenskap gegee word. Die rede daarvoor is 'n hernude belangstelling in veral geestelike begeleiding, deur skrywers soos Waaijman (2003), Van Dam (2004) en Van der Meulen (2004). Begeleiding het sy pad tot in die moderne pastoraat gevind deur veral Hiltner (1958:64) wat nader wou omskryf wat sy omvattende begrip "*sheperding*" alles insluit. Hy kies om nie van die tradisionele begrippe, dissipline, troos en "*edification*" te gebruik nie. Hy kies dan vir die begrippe "*healing*", "*sustaining*" en "*guiding*".

"*Guiding*" is om 'n persoon te help om die pad te vind (Hiltner 1958: 69). Dit is nie 'n dwingende, ooredende, interpretatiewe of alternatiefvindende funksie nie.

Begeleiding is die geestelike leiding wat aan mense gebied word waardeur hulle op grond van hulle oortuigings keuses kan maak om sodoende te groei en geestelik selfstandig te funksioneer (Heitink 1977: 300).

Dan moet daar ook 'n verdere onderskeid gemaak word tussen begeleiding en geestelike begeleiding.

Van Dam (2003:114) definieer geestelike begeleiding as 'n kontak waarin iemand, iemand anders as gids op die lewensweg, of dan 'n gedeelte daarvan, begelei. Dit

begin by iemand met 'n vraag, wat anders is as die vraag na 'n terapeut. Die vraag na die terapeut is: Daar is iets in die lewe wat so moeilik is om te hanteer dat dit in die weg van lewensgeluk staan. Die vraag na geestelike begeleiding is die vraag na hoe om verder te kom, om nie weg te dwaal van die wesenlike nie.

Dit is anders as werkbegeleiding. Werkbegeleiding is die vraag na die funksionering van die pastor. Dit kan ontstaan uit 'n onbehae oor die eie funksionering, of 'n behoefte om beter te funksioneer. Werkbegeleiding kan lei tot geestelike begeleiding (Van Dam 2003:115).

Geestelike begeleiding was deur die eeue 'n belangrike taak van die pastor gewees (Van der Meulen 2004:97). Wat in die twintigste eeu uitmekaar beweeg het, was eers baie naby aan mekaar en het selfs in mekaar opgegaan. Dus is geestelike begeleiding se wortels baie ouer as begeleiding s'n. Dit is die met raad en daad bystaan van iemand op sy geestelike reis (Van der Meulen 2004:98). Die spore daarvan kan in die ou kerk teruggevind word. Pastorale begeleiding is 'n breër begrip en geestelike begeleiding die verbesondering daarvan.

Vir die doeleindes van die pastorale versorging van pastors is beide vorms van begeleiding belangrik.

Die raakpunte tussen pastoraat en begeleiding is talryk. Begeleiding is een van die grondfunksies van die pastorale handeling (Van der Meulen 2004:83; Heitink 1977:284; Hiltner 1958:69). Dit is egter Van Dam (2003:190 e.v.) wat die verhouding tussen pastoraat en geestelike begeleiding uitgewerk het. Die verhouding tussen die twee kan op die volgende maniere uitgedruk word.

- Geestelike begeleiding as alternatief vir pastorale sorg.
- Geestelike begeleiding as 'n variant van pastorale sorg.
- Geestelike begeleiding as kritiek op pastorale sorg.
- Geestelike begeleiding as 'n dimensie van pastorale sorg.

Die moontlikhede van 'n variant en dimensie van pastorale sorg blyk die beste te wees om die verhouding tussen pastoraat en begeleiding te beskryf.

Die raakpunte tussen pastoraat en geestelike begeleiding is:

- In beide gevalle gaan dit om 'n gesprek in die konteks van die gemeente van Christus.
- Beide word gedra deur gebed.
- In beide gevalle is die gesprek die liefdevolle ruimte waarbinne die verhaal van die begeleide/pastorant vertel en gehoor word.
- Beide is onmoontlik sonder empatiese luister.
- Beide vorme van gesprek slaag as die begeleide/pastorant dit ervaar as omgee van God se kant af.
- Beide vind plaas in die kragveld van die Woord van God.
- In beide kan enige aspek van die lewe aan die orde kom.
- By beide is Jesus die model. Hy is die Goeie Herder en die Leidsman.

Verskille tussen pastoraat en geestelike begeleiding.

- Geestelike begeleiding het 'n oermodel: die woestymonnik. Pastoraat se verlede is meer verspreid en uiteenlopend.
- Die vraag in geestelike begeleiding is: Gee my 'n woord. In pastoraat is die vraag: Luister na my.
- Die kernkompetensie van die begeleier is onderskeiding en in die geval van die pastor is dit paraklese. Dit moet in sy wydste sin verstaan word.
- Pastoraat veronderstel 'n gemeente. In geestelike begeleiding is die gemeente eerder latent teenwoordig.
- Geestelike begeleiding vra om 'n kontrak. Die persoon wat begelei word, gee aan die begeleier tydelik gesag in sy lewe. Die inisiatief lê by die begeleide. In pastoraat kan en moet inisiatief ook van die pastor uitgaan.

Daar is geweldig potensiaal in beide begeleiding en geestelike begeleiding, wat tans ook in die kerk ondersoek en benut word. Dit is egter van belang vir hierdie studie om by die breër begrip van pastoraat stil te staan. Die studie handel oor pastors en hulle versorging en die term pastoraat sluit dan aan by die kommunikasie van die evangelie en amptelike dimensie van die pastor se werk. Begeleiding en geestelike begeleiding vorm egter 'n belangrike deel, nie net van die pastor se werk nie, maar ook van sy eie versorging.

4.3.1.8 “... om die pastor van die groot ontferming van God te verseker (Rom 12:1, 2 Kor 4:1) ...”

Dit is opmerklik dat Paulus in die teksverwysings belangrike argumente baseer op die groot ontferming van God en in 2 Kor 4:1 selfs die feit dat Hy in die bediening staan daaraan toeskryf. In die pastorale versorging van pastors moet die versekering van hierdie ontferming die pastor help om die uitkomst van hierdie omskrywing te help bevorder. Die boodskap wat die pastorale versorging aan pastors moet oordra, is deur Jentsch (1982:318-329) verwoord:

Aan 'n onseker pastor – Die Vader gee ag.

Aan 'n slim pastor – Jesus gee nie op nie (na aanleiding van Jesus se optrede teenoor Petrus en Thomas na sy opstanding).

Aan 'n oovraagde pastor – Die Heilige Gees gee volmag.

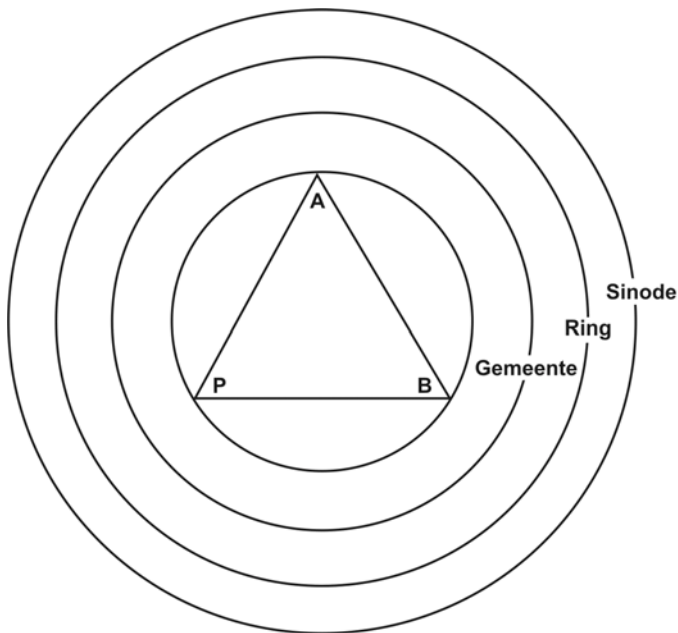
4.3.1.9 “... om met nuwe selfvertroue (identiteitsekerheid), gesag (ampsekerheid) en kompetensie (beroepsekerheid) sy roeping uit te leef”

Hiermee word die beoogde uitkomst van die pastorale versorging van die pastor gegee.

4.4 Die rol van die verskillende kerkvergaderings in die pastorale versorging van pastors.

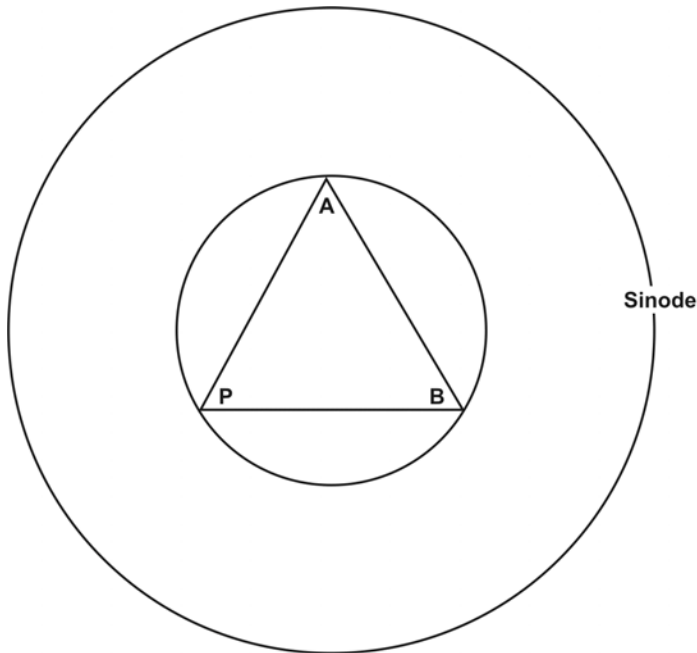
Na aanleiding van die driehoek wat gebruik is by die beskrywing van die identiteit van die pastor, word daar nou gekyk na die verantwoordelikheid van elke deel van die kerk in die pastorale versorging van die pastor.

Die pastorale versorging van die pastor kan skematies soos volg uitgedruk word. Dieselfde skema as in hoofstuk 2 word gebruik met die verskillende vergaderings van die kerk as konsentriese sirkels wat van groot na klein al nader aan die pastor kom en hom as 't ware toevou in die liefde van die Heer.

4.4.1 Sinode .

In hoofstuk 3 is beredeneer dat die kerkverband 'n verantwoordelikheid het om na die pastor om te sien. Die redenasie word nie hier herhaal nie, maar daar sal nou inhoud aan die argument gegee word.

Uit die model moet die sinode fokus op die bevoegdheid (amp) en bekwaamheid (beroep) van die pastor. In hierdie verband is dit nodig dat die kerkverband sal insien en besluit dat die sinode die professionele werkgewer van die pastor is. Die Schreudersaak het die weg hiervoor gebaan toe die hof die kerkverband opdrag gegee het om aan hom werk te verskaf en nie aan die kerkraad nie. Die sinode moet ruimte skep vir die pastor om sy werk op professionele wyse te doen en toesien dat die pastor 'n professionele opleiding kry. Dit is as uitkoms van die studie belangrik dat daar 'n beroepsraad vir die pastor in die lewe groep sal word, soortgelyk aan die mediese raad en prokureursorde. Hierdie liggaam moet ook die tug van predikante hanteer en optree as 'n appélliggaam.

Die taak van die sinode is om visie en beleid daar te stel vir pastorale versorging van die pastor. Dit is op een lyn met die taak van sinodes in die gereformeerde tradisie, maar dit moet met 'n meer pastorale inhoud gevul word. Die pleit van hierdie studie is vir 'n sterk gesentraliseerde bestuur van die korps van pastors met duidelike visioenêre leiding en beleid. Weereens word die keuse nie gemaak vir 'n óf...óf-benadering nie, maar vir 'n én...én-benadering. Met 'n duidelike visie en beleid is dit moontlik om ook op grondvlak (ring en gemeente) genoegsaam ruimte te laat vir toepassing volgens die eise van plaaslike omstandighede. Die ideaal is dat die visie en beleid so duidelik moet wees en gekommunikeer moet word dat besluitnemingsbevoegdheid op die laagste vlak moontlik moet kan plaasvind. Wat bepleit word is ook nie 'n skeiding sodat beleid op sinodale vlak slegs uitgewerk en op plaaslike vlak uitgevoer word nie. Visie en beleid moet op sinodale vlak in gesonde dialoog met alle betrokke rolspelers uitgewerk word, maar die verantwoordelikheid moet op sinodale vlak lê. Die sinodes van die kerk sal in die proses sistemies moet begin dink.

In "*Pastoral Identity*" (1977:5) word verantwoordelikheid vir "*nurture and development*" aan die sinode toegeken. Die dokument stel dit dat die pad na pastorale identiteit misterieus is. Dit is 'n stelling wat onderskryf word en reeds aangeraak is toe gewys is op die feit dat daar geen algemene roepingservaring is nie (sien 2.4.2.1) en ook toe gewys is op die mistagogiese kompetensie wat veral nodig is in geestelike begeleiding (sien 2.4.5). Gelukkig is die komponente, wat die pastorale identiteit voed, tot die kerk se beskikking en dit is dan "*nurture and development*". Die begrippe word vervolgens in Afrikaans weergegee en kortliks bespreek om daarmee die sinodale verantwoordelikheid in die pastorale versorging van die pastor weer te gee.

i) Nurture/Voeding.

Die sinode is verantwoordelik om te sorg dat die predikant gevoed word met voedsel in die vorm van lewenslange leer en geestelike voedsel in die vorm van geestelike begeleiding en empatiese luister. Dit hoort tot die verantwoordelikheid van die sinode om pastorale leiers daar te stel om die pastor te help om te kan fokus op dit wat werklik saak maak in eerste en nuwe gemeentes. Hierdie voeding moet van studentedae af gegee word, sodat pastors van hulle studentedae af daaraan gewoond moet raak dat die kerkverband betrokke gaan wees by hulle bediening. Dit is vir baie pastors wat daaraan gewoond is om alleen en ongekontroleerd te werk, 'n moeilike gedagte dat die kerk "inmeng" in sy bediening. Die doel van pastoraat aan pastors is egter nie inmenging of kontrole nie. Die ondervinding is, en Weeber (2006:20) het dit ook so bevind, dat wanneer 'n pastor blootgestel was aan die pastor *pastorum* bediening, dit positief beleef is.

Die sinode kan pastoraal baie verrig deur 'n passingsbeleid daar te stel wat kan verhoed dat veral jong pastors in gemeentes beland waar wantroue in die amp oorkom moet word. So 'n beleid hoef nie die selfstandigheid van die kerkraad aan bande te lê nie, maar kan aanvullend daartoe wees.

Een van die grootste take van die sinode is om die kontinuïteit met die geloofstradisie, maar ook die geloofsverhaal van die pastor se eie omgewing, te vestig en te bewaar. Dit sal die pastor help om die konteks van sy bediening beter te verstaan en hierdie verstaan alleen sal al klaar 'n groot vermindering in stres teweeg bring by die pastor.

Die pastor se eie geestelike groei is seer sekerlik sy eie verantwoordelikheid, maar soos aangetoon in die gedeelte oor spiritualiteit, is dit ook 'n interrelasionele saak. Die sinode kan hiertoe bydra deur gemeentes attent te maak op die belang van die pastor se eie geestelike lewe.

ii) In staat stel

In die Suid-Afrika, waar 'n pastor tans werk, is een van die trefwoorde om baie sake mee te beskryf, *bemagtiging*. Bemagtig beteken ook om iets jou eie te maak. Alhoewel die sinode op die *beroep* en *amp* in die pastoraat aan pastors fokus, is een van die uitkomstes dat hulle hulle identiteit hul eie sal maak. Volgens Heitink

(2002:204) is professionalisering van die beroep 'n medisyne met newe-effekte. Identiteitsaanvaarding is in hierdie geval ook 'n newe-effek, maar een wat met vreugde aanvaar word, tot groter selfvertroue sal lei en daarom ook tot groter kompetensie en vreugde waarmee pastors hulle roeping kan uitleef.

iii) Versorg

Om iemand te versorg is om daardie persoon van die nodige te voorsien. In die lig van die definiëring van pastorale sorg aan die pastor as die totale kompleks van handeling van die hele kerk, is dit die mening dat die sinodes van die kerk hierin die voorbeeld moet stel en aan diegene wat gekeur is en toegelaat is tot die bediening, moet voorsien wat nodig is om vreugdevolle geroepenes te wees. 'n Ander woord wat in dieselfde asem as versorg genoem word is *instandhouding*. Die pastor kan vergelyk word met 'n nuwe voertuig wat met 'n waarborg en onderhoudsplan uitkom. In die vergelyking is die kerkverband dan die vervaardiger of handelaar wat moet instaan vir die terme van die waarborg en onderhoud. Oor die pastor se eie verantwoordelikheid word onder *selfsorg* gehandel.

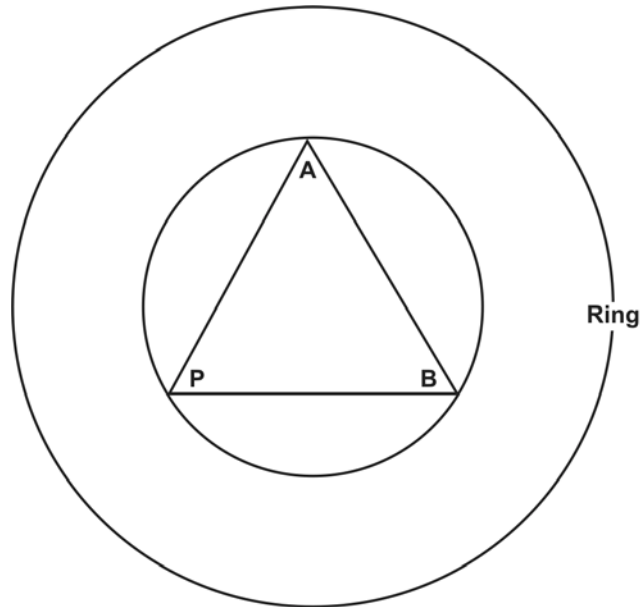
iv) Koester

Vertroetel, goed versorg soos in: Die moeder koester haar kindjie aan haar bors (1 Tess 2:7 OAV). Hierdie uitdrukking druk die beste uit wat mens sal wil sien die kerk met haar pastors doen: om hulle teen die bors van hulle geestelike moeder lewendig te hou. Dit is so 'n belangrike taak dat die sinodes hierin die leiding sal moet neem en die voorbeeld sal moet stel aan ander kerkvergaderings.

v) Ontwikkeling

Onder dié term word verstaan: *om in groei toe te neem*. Daar word aangetoon dat die kerk in die kerkorde nie voorsiening maak vir loopbaanontwikkeling van pastors nie (sien 6.2.3); alhoewel, sinodebesluite begin daarvoor handel. In billikheid moet die proses kans gegun word om te ontwikkel. Daar moet egter kennis geneem word van Swart(2001:95) (sien 1.3) se bevinding oor die oorsake van uitbranding onder predikante waarin loopbaanverwante oorsake en mobiliteit 'n groot rol speel. Dit is nie 'n onveranderlike saak wat as gegewe aanvaar moet word nie, maar moet aandag geniet. Loopbaanontwikkeling, saam met keuring en passing, kan 'n groot pastorale taak van die kerkverband wees.

4.4.2 Ring.

Wanneer na die ring se verantwoordelikheid in die pastorale versorging van die pastor gekyk word, word na die volgende sirkel in die model beweeg. As die definisie se formulering van die totale kerk in ag geneem word, dan is dit vanselfsprekend dat ringe se plek in die pastorale versorging van die pastors duidelik in die Kerkorde uitgespel word. Saamgevat kan gesê word dat die ring die funksie van visitasie (NGKerk 2004a:artikel 31) het asook opsig oor die gemeente en tug oor die ampsdraers. Selfs in die jongste omskrywings van die Kerkorde word die ring steeds geteken as 'n soort van waghond. Dit verklaar die negatiewe belewenis wat pastors van die vergadering het. Tans is dit een van die uitdagings van die kerk om aan die ring weer 'n plek te gee. Dit sal egter nie 'n herstel van die oorspronklike funksies kan wees nie, maar 'n nuut gedefinieerde funksie.

Dit kan begin deur 'n herformulering van artikel 3.1 Dit kan soos volg lui:

Tot die werksaamhede van die ring behoort:

- 31.1 die behartiging van die gemeenskaplike roeping en gesamentlike werksaamhede van die gemeentes binne die ring soos telkens deur die ring bepaal;
- 31.2 advies en hulp aan kerkrade om toe te sien dat kerkrade en gemeentes hulle roeping nakom;
- 31.3 die opsig (episkope) oor die gemeentes,
- 31.4 die stigting van nuwe gemeentes of ontbinding van gemeentes op versoek van kerkrade en die reëling van gemeentelike grense;
- 31.5 die behandeling van sake wat óf in eerste instansie óf in beroep voor die ringsvergadering gebring word;

Hierdie formulering plaas eerstens die roeping van die kerk op die voorgrond, nie die waghondrol van die ring nie. Dit laat ook meer reg geskied aan die dienskneggestalte wat 'n kerkvergadering behoort in te neem. Die opsig en tug oor ampsdraers word verplaas na die beroepsraad vir predikante soos wat bepleit word.

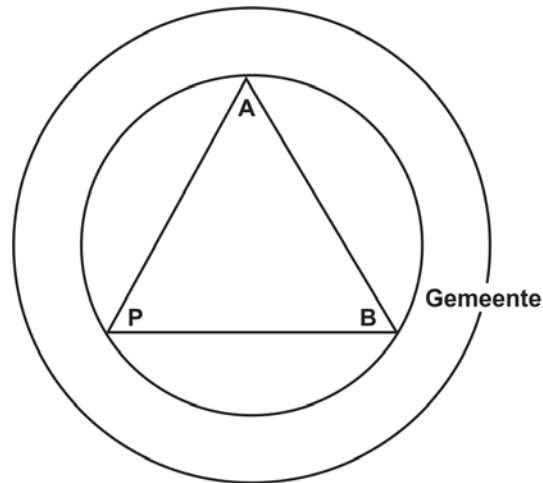
Die nuwe funksie van die ring in die pastorale versorging van pastors, is die *onderlinge sorg* van pastors. Die ring is die mees geskikte van al die kerkvergaderings om onderlinge sorg tot sy reg te laat kom en wel om die volgende redes:

- Gemeentes wat geografies naby mekaar is, is saam gegroep. Selfs in die meer afgeleë gebiede van die kerk is ringe tog die naaste kontakpunt met die kerkverband waar die pastor iemand kan kry wat op sy golflengte dink en werk. Die getuienis van pastors uit Namibië en ander plattelandse gebiede is dat pastors uit daardie gebiede baie meer moeite doen om pastorkringe by te woon as kollegas in die stedelike gebiede wat dikwels net 'n paar blokke van mekaar af woon. Dit bevestig die gedagte dat 'n pastor wat alleen is, is 'n eensame pastor en dat pastors meer moeite doen om kontak met mense buite die gemeente te hê.
- In die ring kan ook uiting gegee word aan wat verskeie skrywers "*peer support groups*" noem (Oswald, Lutherse Kerk in die VSA). Oswald (1998:137) bepleit groepe met eksterne fasiliteerders. Volgens hom vorder groepe eenvoudig beter as die wat uit hulleself leiers wil kies. In "*Leadership Support Department*" (14) word pastors heeltemal tereg daarop gewys dat die pastor nie die kerk konstitueer nie en dat pastors wat hulle roeping wil uitleef na ander pastors toe gaan wat verbind is om pastors te begelei en te ondersteun. Binne die konteks van die ring kan die informele kontak met medepastors die pastor se identiteit bevestig wanneer die pastor, veral jongeres, as gelykes deur die ander behandel word. Die waarde van meer ervare en ouer pastors wat hulle ervaring en wysheid, maar ook hulle mislukkings, met die ander deel, kan ook nie onderskat word nie. Pastors deel 'n unieke roeping wat nêrens anders gevind kan word nie. Binne ringsverband kan die pastor begrip en insig kry wat nêrens anders te vinde is nie.

'n Enkele woord oor die fasiliteerder. Die fasiliteerder moet oor die nodige kompetensies beskik in die bestuur van groepe en hulle ontwikkeling. Die persoon moet betroubaar wees, sodat die groepslede teenoor die persoon kan uitpraat. Oswald (1998:139) meld dat persone uit die kerklike hiërargie dikwels nie geskik is vir hierdie rol nie, aangesien die persone moontlik in die toekoms 'n rol in die pastor se loopbaan kan speel. Dit versterk weereens die pleidooi vir 'n beroepsraad vir predikante.

- In dié verband moet deeglik rekening gehou word met die duidelik uiteenlopende karakter van gemeentes binne 'n ring. Desnieteenstaande is die kans eenvoudig sóveel beter dat die pastor onder die kollegas in die ring 'n begrypende en luisterende reisgenoot sal vind.
- Die ring bied aan die pastor die geleentheid om in 'n kleingroep geestelike waardes te kan deel met mense wat nie noodwendig sy geestelike verantwoordelikheid is nie.
- In die ring kan pastors ook die groot behoefte wat onder pastors bestaan om net saam te kuier, sonder om te werk, bevredig word.

4.4.3 Die kerkraad.

Met die kerkraad bereik die studie die binneste sirkel van die konsentriese sirkels waarbinne die pastor pastoraal versorg behoort te word. Artikel dertien van die Kerkorde bepaal: Die gemeente, kerkverband of instansie in wie se diens 'n bedienaar van die Woord staan, moet omsien na sy geestelike, emosionele en fisiese behoeftes en beroepsontwikkeling en is verantwoordelik vir sy lewensonderhoud of, in geval van deelydse bediening, vir die kontraktuele deel van die lewensonderhoud en toelaes.

Hierdie artikel bepaal dat die pastor in diens van die gemeente staan, tensy anders vermeld. Na aanleiding van hierdie artikel word die volgende vrae gestel:

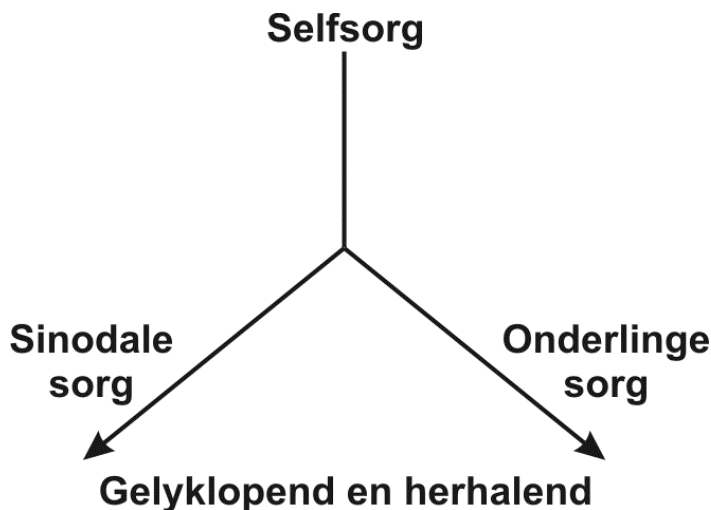
- In hoeveel gemeentes is daar werklik geskikte mense wat na die pastor en sy gesin se emosionele behoeftes kan omsien?
- In hoeveel gemeentes buite die stedelike gebiede is daar lidmate wat in hulle daaglikse lewe hoegenaamd met loopbaanontwikkeling te doen het?
- Is dit nie so dat die meeste kerkrade net die pos gevul wil hê en hoegenaamd nie in loopbaanontwikkeling belangstel nie?
- Het die kerk nie, deur die kerkraad die werkgewer te maak en deur die opstel van dienskontrakte, die amp van pastor en die verhouding pastor/gemeente gereduseer tot 'n blote funksionele verhouding nie?
- Is pastoraat moontlik in so 'n funksionele situasie?

Die gevolgtrekking van die studie is dat die kerkraad inderdaad die funksionele werkgewer van die pastor is, maar dat hierdie funksionaliteit aangevul moet word deur weg te beweeg van die kontraktuele na die algemene priesterskap van die gelowiges. Dit is uitgewys dat verskeie skrywers oor die pastoraat uitgaan van die algemene priesterskap van die gelowiges en nie die amp nie. Alhoewel dit ook leemtes het, kan dit goed op gemeentelike vlak funksioneer, veral as dit aangevul word deur 'n amptelike bediening op die vlak van die kerkverband.

Artikel 55.2 maak voorsiening dat die algemene dienswerk spontaan of op georganiseerde vlak kan plaasvind, maar altyd met verantwoordings aan die betrokke kerkvergadering, in dié geval, die kerkraad. Hierdeur word myns insiens genoeg ruimte geskep vir die diversifikasie van die behoeftes op plaaslike vlak. Solank die nodige verantwoordings plaasvind, sou dit goed op die wyse kan funksioneer. Dit sou deel van die funksionering van die pastor pastorum kon wees om die plaaslike versorging van die pastor te monitor of adviserend op tree.

Die kerkraad se pastorale verantwoordelikeid is dus om op wyer vlak as die kontraktuele verhouding, op die vlak van die algemene priesterskap van die gelowiges en op georganiseerde of spontane wyse die pastor pastoraal te versorg.

Die opmerking is hierbo gemaak dat in die pastorale versorging van pastors die pastor self die belangrikste rol te speel het. Om dit te verduidelik word die volgende diagram gegee.

Ter verduideliking

Die diagram moet saam met die driehoek van persoon, beroep en amp gelees word en is 'n nader omskrywing daarvan. Dit sal beter deur die leser verstaan word as die beeld van 'n stapel domino's wat in 'n patroonkring gepak is in gedagte gehou word. As die eerste een omgestamp word, sit dit 'n kettingreaksie aan die gang wat veroorsaak dat almal omgestamp word. In hierdie geval stel die sinodale aksies wat bepleit word, die domino's voor. Wanneer die blokkie van selfsorg omgestamp word, stamp dit die blokkie van onderlinge sorg om en so ontstaan 'n kringloop van sinodale inisiatiewe, ensovoorts. Die onderste *blokkie* wil aandui dat hierdie nie stappe in 'n proses is wat kronologiese op mekaar volg nie, maar dat daar gelyktydig aan elke aspek gewerk moet word. Die rede daarvoor is dat 'n nuwe geslag pastors voortdurend die bediening betree wat die ou probleme gaan ervaar en hulp nodig gaan hê.

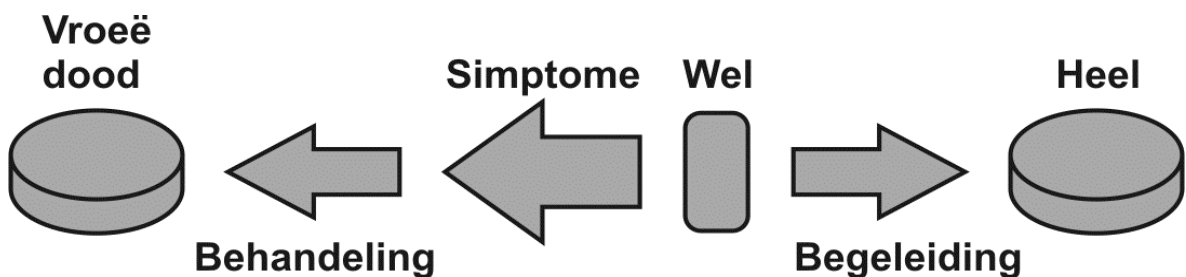
Nog 'n wyse waarop die diagram verstaan kan word is die van 'n trein of bus wat op 'n bepaalde roete loop en by bepaalde stasies stop waar mense op of af kan klim, of dan, waar pastors van die bepaalde dienste wat die kerk lewer kan gebruik.

Wanneer die visie en die pastorale inisiatief van die sinode uitgaan, is dit wenslik dat pastors hulle self sal versorg. Daarom 'n paar gedagtes oor selfsorg.

4.4.4 Selfsorg.

Die konsep van selfsorg is nie baie oud nie. Oswald het 'n boek geskryf met die titel "*Clergy self-care, finding a balance for effective ministry*". Die boek het vyf basiese uitgangspunte (Oswald, 1998:x).

1. Pastors is in die gesondheid en "wholeness" bedryf. Heelwees beteken nie om perfek te wees nie, maar om ook die eie tekortkominge te aanvaar. Dit is reeds aangetoon dat dit een van die belangrike komponente van die identiteit van die pastor is. Die visie van die pastoraat aan pastors is nie om hulle *wel* te kry nie, maar *heel*. Dit wil nie siek pastors net gesond maak nie, maar *heel*.

Vir Oswald kom heelwees, gelyktydig op vier vlakke tot stand: Fisies, emosioneel, geestelik en intellektueel. Enige iets wat die pastor op een van die vlakke doen, verbeter ook sy heelheid op die ander vlakke. Wat ook van belang is, is Oswald (1998:205) se definisie van gesondheid en siekte.

1. Gesondheid is nie die teenoorgestelde van siekte nie, dit is die vermoë om kreatief met die probleme van die lewe om te gaan. Dus is gesondheid eerder 'n positiewe krag as die afwesigheid van siekte.
2. Wie en wat die pastor as persoon is, is sy effektiwste instrument in die bediening. Dit stem ooreen met die studie se bevinding dat die identiteit en kompetensies van die pastor ten nouste saamloop. Wie die pastor **is** praat harder as sy woorde (Oswald, 1998:x).
3. Optimum gesondheid verskil van individu tot individu. Dit beteken die beste wat elke mens kan wees met in ag neming van ouderdom, genetika, laste, gestremdheid en ondervinding.
4. Die werk van die pastor moet sistemies en holisties wees. Dit is ook in aansluiting met die pleit van die studie.

5. Pastors moet hulle plek in die *heelwees*bedryf weer opneem.

Daar kan nie hier op al die aspekte van selfsorg ingegaan word nie, maar die beoogde uitkomst van selfsorg word wel aangedui.

In die eerste plek gaan dit om 'n bemagtiging van die pastor om homself te leer groei. Mens moet verantwoordelikheid vir die eie lewe aanvaar. Wat met 'n pastor gebeur, is nie altyd sy eie skuld nie, maar hy is beslis verantwoordelik vir die reaksie daarop. Oswald, soos Heitink, werk met bipolariteit en hoe om in die spanning tussen dié twee pole balans te vind. Een van die balanse wat die pastor moet vind, is dié tussen selfsorg en narsisme: 'n sieklike selfliefde. Oswald (1998:5) wys daarop dat as mense van kleins af geleer word om hard te werk in die huis, gekombineer met die boodskap van die kerk van toewyding en selfopoffering ter wille van die evangelie, dan skuif selfsorg laag af op die lys van prioriteite. Die boodskap wat die kerk aan pastors moet oordra, is dat die pastor nie net na homself omsien ter wille van die self nie, of selfs uit dankbaarheid vir die ontvangde lewe nie, maar dat wanneer pastors nie na hulleself omsien nie, hulle ander mense ook in die steek sal laat.

4.5 Die pastor pastorum.

Dit bring die diskussie by die kernsaak van die studie: die aanstel van 'n pastor pastorum. Die moontlikheid van so 'n figuur in die kerk is reeds in hoofstuk 3 bespreek en daar is bevind dat dit inderdaad moontlik is. Hier moet daar nou gekyk word na die profiel van die pastor pastorum. Alhoewel die pastor pastorum organisatories onder die sinodale verantwoordelikhede behoort te val, is die verantwoordelikhede van die vergaderings van die kerk eers vasgestel voordat die nuwe, die pastor pastorum, bygevoeg word.

Net eers 'n kort woord oor die geskiedenis van die pastor pastorum. In kerke uit die episkopale tradisie is die pastorale versorging van pastors van vroeg af bekend as 'n funksie van die biskop. In gereformeerde kerke lê die saak anders. In die Hervormde en Gereformeerde Kerke in Nederland het daar in die sestigerjare van die vorige eeu bespreking rondom die pastor pastorum ontstaan. In die Hervormde Kerk is die diskussie gevoer rondom die mutasievraagstuk en in die Gereformeerde Kerk na aanleiding van die vraag na die versorging van die bedienaars van die Woord. In die Hervormde Kerk het dit uitgeloop op die sogenaamde rapport-Berkhof (Berkhof 1972:150-160) wat in 1968 gereed was, waarin onder andere ruimte geskep is vir boplaaslike ampsdraers. Die term pastor pastorum word in die verslag gebruik. Die verslag het hewige bespreking en kritiek uitgelok en is op drie sinodes bespreek totdat dit in die woorde van Kronenburg (2003: 149) in 1972 die weg van "alle sinodale vlees gegaan het" en in die argief verdwyn het.

Kaptein (1966: 122) het aangetoon dat, toe die Hervormde Kerk in Nederland ondersoek gedoen het na die pastorale versorging van pastors, dit geblyk het dat daar 'n groot behoefte aan is, maar as die kerk probeer vorm gee het aan daardie

sorg, op bykans onoorkomelike probleme gestuit het. Hy gee die volgende redes daarvoor aan:

- Die pastoraat aan pastors word bedryf vanuit dieselfde gebrekkige strukture waarbinne die pastor worstel. Dit bring die aktualiteit van die gebrekkige manier waarop die kerk die pastorskorp bestuur na vore asook die geldigheid van Klink (1970: 1) se definisie van pastoraat as die hele kompleks van aktiwiteite wat uitgevoer word deur 'n persoon of persone, in hulle funksie as leier van 'n godsdienstige gemeenskap, dus amptelik.
- Die religieuse rede. Binne 'n bepaalde wêreldbeeld is die pastor 'n gewyde persoon met 'n sekere onaantasbaarheid en onfeilbaarheid. Die pastor kan homself net handhaaf as daardie onfeilbaarheid bly bestaan. Om dit te kan doen moet die pastor hom vernet teen die stelling dat hy pastorale versorging nodig het.
- Die psigologiese rede. Die pastor voel bedreig en onseker. Diep binnekant voel hy dat die werk nie goed genoeg gedoen word nie. Die pastor durf dit nie beken nie, en dan soek hy, sy krag in onaantasbaarheid en onfeilbaarheid (Kaptein 1966:123).

In die praktyk is beide redes baie naby aan mekaar. Die ontstellende is dat, in die geval van die pastor, juis dit wat die pastor om hulp laat roep, vir hom onmoontlik maak om hulp te aanvaar.

In die Gereformeerde Kerk is daar in 1962 die behoefte aan 'n pastor pastorum uitgespreek. Die kerk het gepoog om argumente te weeg en nie net die aantal argumente, vir of teen, te tel nie. Die kommissie het wel die belangrike onderskeid getref tussen visitasie en die pastor pastorum en bevind dat eersgenoemde meer inspekterend van aard is en laasgenoemde meer pastoraal. Hulle aanbeveling was dat die werk op vrywillige basis onderneem sou word. Die voorstel het nie die sinode gehaal nie en die sinode het besluit dat die ouderling pastorale aandag aan die pastor moes gee en dat aan die pastor die vryheid gelaat moet word om self 'n helper te kies. Daar is reeds in hoofstuk 3 saam met Plomp gekonkludeer dat hierdie oplossing nie aanvaarbaar is nie.

4.5.1 Eienskappe van die pastor pastorum.

In gereformeerde kringe is daar heelwat geskryf oor die eienskappe van die pastor pastorum.

In die eerste plek moet dit 'n boplaaslike figuur wees. Dit kan nie maar net die pastor loci wees met ekstra verpligtinge nie. Die persoon moet vrygestel wees van alle werk wat bo die van basispastor uitgaan (Van Dam 2003:194).

Dit moet 'n persoon wees beklee met egte kerklike gesag (Heitink 2002:288; Kronenburg, 2003:21). Dit is aangetoon dat daar ruimte is vir uitbreiding van die aantal ampte. Daarom sal hierdie persoon, benewens die geskiktheid en bekwaamheid, die bevoegdheid moet hê om na ander pastors te gaan. Vir die

inkleding van hierdie amp sal pastorale inisiatief van die grootste belang wees.

Daar is konsensus onder skrywers dat dit 'n senior pastor is wat in die pos aangestel moet word. Dit beteken senior in ervaring en nie noodwendig in kwalifikasie nie, maar tog begenadig met die ware biskoplike gees (Kronenburg 2003:21). Die siening omtrent die biskop uit hoofstuk drie moet hier in ag geneem word. Mens sou uit die aard van die saak hier nie na 'n proponent of baie jong pastor wil kyk nie, maar ook nie die gewilde gebruik van die kerk wil volg om 'n emeritus te gebruik wat nog wil werk nie.

Die pastor *pastorum* sal 'n persoon moet wees, wat werklik as 'n vertroueling beskou kan word, maar moet ook in die beste sin van die woord 'n pastorale leier wees; in Heitink se woorde: 'n "*teamleider*" (Heitink 2002:288).

Die persoon wat aangewys word as pastor *pastorum* sal ook spesifieke opleiding daarvoor moet ontvang. Skoling in geestelike begeleiding en die tegniek van narratiewe pastoraat sal hieronder val.

Alhoewel dit bepleit word dat die pastor *pastorum* nie 'n bestuurspos moet word nie, is dit 'n leierspos wat tog sekere bestuursaspekte sal meebring. Hier word veral gedink aan 'n diens aan gemeentes wat vakant is om te help met die profilering van die vakante pos en die vul daarvan. Groot sorg in die daarstel van die pos en die omskrywing daarvan moet waak teen die skep van net nog 'n burokratiese struktuur in die kerk.

Kronenburg (2003:469) wil in sy studie duidelik meer bereik as 'n pastor *pastorum*; tog is sy profielbeskrywing nuttig. Die term biskop word vervang deur pastor *pastorum* en net die kenmerke van toepassing op die pastor *pastorum* word uitgelig.

Hy word gekies (beroep) deur die verteenwoordigers van die gemeentes. Dus op rings-, streeks- of sinodalevlak.

Hy werk nie sonder die ander ampte nie.

Is onderworpe aan die gesag van die sinode.

Hy is in woord en daad aanspreeklik vir sy integriteit, spiritualiteit en diensbaarheid.

Die pastor *pastorum* moet die werk ten minste vir vyf jaar doen. Dit is in ooreenstemming met Van Dam (2003:195) se voorstel.

Die pastor *pastorum* moet 'n persoon wees wat 'n pastor in die wyer sin van die woord is, soos in hoofstuk 2 beskryf, maar veral in enger sin soos in hierdie hoofstuk beskryf. Dit moet 'n gelegitimeerde van die NG Kerk wees, dus 'n predikant, maar dan een wat veral 'n pastor is. Iemand kan nie in die pos geplaas word wat allereers 'n prediker is nie, want hy sal baie goed moet kan luister. Dit kan ook nie 'n pastor wees wie se gawes veral op die terreine van die evangelisasie, gemeentebou of jeug lê nie. Dit sal 'n persoon moet wees wat ingegrawe is op die vakgebied van die pastoraat met sy talle vertakkinge.

4.5.2 Die funksionering van die pastor *pastorum*.

4.5.2.1 Die pastor *pastorum* as herder.

Dit is nodig dat die inkleding van die profiel van die pastor *pastorum* nou gedoen word. In pas met die tyd word 'n metafoer gebruik om dit mee te doen. Dit word gedoen met die wete dat die metafoer van die herder nie meer baie gewild in die kerk is nie. Skrywers soos Van der Meulen (2004:202) is besonder krities daarop. Hy is van mening dat die pastorant meer objek as subjek is. Die gesagdraende en wetende herder kom besoek die gehoorsame of ongehoorsame skaap.

Die keuse van hierdie metafoer is in ooreenstemming met keuses wat reeds in hierdie studie gemaak is, soos *pastoraat* in plaas van sielsorg en pastor in plaas van dominee, asook die keuse van 'n omvattende benadering tot *pastoraat*. Daar moet daarop gelet word dat dit 'n metafoer is wat gebruik word en nie 'n model wat later ook 'n stuk teologie word nie.

Die metafoer is een van die metafore wat die meeste gebruik word in die Woord, juis omdat dit so bekend was vir die mense van die tyd en veral God se verbondsverhouding met sy volk daardeur uitgedruk word.

'n Verdere rede waarom daar vir die metafoer gekies word is dat die populêre beeld wat van die herder bestaan, naamlik die van die sagte man wat in die groen velde sy skape oppas, ontoereikend en selfs misleidend is. Die korrekte verstaan van die metafoer in sy konteks, ook in die Suid-Afrikaanse omstandighede wat baie ooreenstemming met die oorspronklike Bybelse konteks vertoon, sal verhelderend inwerk op die verstaan van die pastor *pastorum* se werk. Elke metafoer het besondere punte van waarheid en bruikbaarheid, maar is onvoltooid. Die herdermetafoer gee egter 'n beter beeld van die leier as meeste ander metafore (McCormick & Davenport 2003:1).

Iets oor McCormick en Davenport. McCormick is 'n professor by die besigheidsskool van die Baylor Universiteit. Davenport is professor in regte aan die Pepperdine Universiteit. Hulle skryf die boek "*Shepherd Leadership*" na aanleiding van Greenleaf se werk "*Servant Leadership*". Al kom hulle uit 'n ander dissipline, gebruik hulle die bekende herderspsalm, Psalm 23, as uitgangspunt vir hulle werk. Al is dit nie 'n teologiese werk nie, bied dit tog waardevolle insigte veral vir die pastor *pastorum*. Die groot vraag wat die skrywers vra is: Wat sal gebeur as iemand kies om eers 'n dienskneg te wees en dan 'n leier? (McCormick & Davenport 2003:4).

i) Dekonstruksie van die herder metafoer.

Om die metafoer egter te kan aanwend, sal dit eers gedekonstrueer, moet word. Wat is dan fout met die huidige siening van die herder metafoer en wat is die

dekonstruksie daarvan? Onder dekonstruksie word verstaan dat daar 'n hersiening van die metafoor plaasvind, dat dit bevraagteken word en dat daar 'n openheid vir ander moontlikhede sal wees. Onder dekonstruksie word nie verstaan om die metafoor met 'n nuwe waarheid te probeer vervang nie (De Jager 2002:1226). Wat het fout gegaan in die omgang van die kerk met die metafoor? In die eerste plek is die metafoor geromantiseer. Meeste van die voorstellings wat mense oor die herder metafoor maak, is gegrond op Psalm 23. *"This psalm has gained immortality by virtue of the sweet charm of its train of thought and its imagery, and by the intimate character of the religious sentiments expressed therein. It is marked by the tender touch of a serene soul enjoying perfect peace of mind, a peace of mind that flows from an undoubting trust in God."* Weiser (1975:227) en Van Uchelen (1971:159) meen dat die beeldspraak nie as ornament van die psalm gelees moet word nie, maar dat die psalm betekenis kry deur die beeldspraak. Daarom moet die leser nie in die beeldspraak soek na wat die digter kon beleef het nie, maar wat die psalm in die vorm wil leer. Dit is juis die miskyk van die bedoeling van die psalm en die soek na betekenis buite die beelde om wat volgens die skrywer gelei het tot die oorlading van die metafoor en uiteindelijke teologisering daarvan. In die dekonstruksie van die metafoor moet dan juis op die onakkuraatheid daarvan gewys word.

Vermoedelik is die meeste voorstellings van die herder en sy skape gegrond op 'n Engelse of Europese voorstelling van die landskap en omstandighede. Groen weivelde is in Palestina 'n raar verskynsel. In Suid-Afrika en Namibië is die dorre Karoo en die Vrystaatse vlaktes as skaapwêreld nader aan die Bybelse omstandighede en die mense wat met skape boer is taai. Ridderbos (1955:203) wys daarop hoe die son in Palestina kan brand. Die geliefde uitdrukking uit Psalm 23 oor die waters waar rus is, wys op iets wat nie volop in Palestina was nie. Ridderbos (1955:203) skryf dat die water dikwels ver van die weiding af was. Daarby is skape met hulle wol nie juis bestand teen lopende strome water nie.

Wanneer die psalm uit die oogpunt van die skape beskou word, het die gebruik van die metafoor gelei tot die beeld van ideale skape waarmee daar niks verkeerd kon gaan nie. In werklikheid kan daar baie dinge met skape verkeerd gaan. Een van die skaap se grootste vyande is die kudde-instink. Dit maak die herder se werk in vele opsigte makliker, maar maak skape ook baie kwesbaar vir die verspreiding van siektes. Hulle word aangeval deur parasiete, luise, jeuksiekte, wurms en vele ander. Skape in 'n trop is ook nie altyd in harmonie met mekaar nie. Daar is 'n hiërargie en stamperigheid onder ramme in die paarseisoen en tydens voertye. Dan is daar ook nog eksterne bedreigings soos roofdiere. In die moderne tyd word skaapboerderye as gevolg van diefstal gestaak. 'n Skaap funksioneer op sy beste as sy behoeftes aandag geniet en in voorsien word.

Wanneer hierdie gegewe oorgedra word op die tema van hierdie studie dan sal die pastors die skape wees. Daar is deurgaans aangetoon dat alles nie pluis is in hierdie

kudde nie. Daarom sal die herder van hierdie kudde nie in ideale omstandighede en met ideale pastors werk nie. Die herder (pastor pastorum) sal 'n bewuste keuse moet maak om 'n diensknegleier te wees ten einde in die behoefte van die kudde te kan voorsien.

Wanneer die metafoor uit die perspektief van die herder beskou word, is daar ook dekonstruksie van nodig. Die voorstellings hierbo gee 'n onnatuurlike, idealistiese en selfs misleidende idee van die werk van die herder. Die herder moes dikwels in die warm somermaande lang afstande met die skape trek op soek na weiding en water. Snags is die skape in 'n oop kraal getel en het die herder voor die opening geslaap en so met risiko van sy eie lewe die skape beskerm (Alexander:1986:93).

Om 'n herder-leier te wees, is dus 'n manier van bestaan. Daarmee word bedoel dat daar met die pastor pastorum meer beoog word as om maar net saam met die ander pastor te wees, of dinge vir ander pastors te doen. Die pastor pastorum moet as herder-leier in staat wees om die lewe te sien vanuit die perspektief van die pastors wat aan sy sorg toevertrou is (McCormick & Davenport 2003:7). Dit moet ook verstaan word dat anders as wat normaalweg verstaan word, die herder-leier se verhouding met volgelinge nie eenrigting verkeer is nie. Dit is een van die hoofredes waarom daar kritiek en selfs wantroue in die metafoor is. Dit skep te veel die gedagte van hiërargie én onmondigheid. Wanneer die herder/skaap verhouding gesien word as een waarin 'n kundige ander onmondige mense lei en vir hulle besluit wat die beste vir hulle sal wees, is die kritiek geregverdig. Wanneer die perspektief egter uit die metafoor gedekonstrueer word, bring dit onmiddellik die moontlikheid na vore dat dit 'n wederkerige verhouding is. Dit is 'n verhouding wat vir beide voordelig is. In die konkrete omstandighede van Psalm 23 geniet die skape 'n langer en gesonder lewe as gevolg van die herder en die herder weer as gevolg van die skape. Toegepas op die kerk en haar pastors beteken dit dat indien daar goeie pastorale versorging op amptelike en persoonlike vlak deur 'n pastor pastorum is, die pastor kan verwag om 'n langer en meer tevrede bediening in die kerk te kan hê en dat die kerk daarby kan baat deur meer gemotiveerde en roepingsbewuste pastors in diens te kan hê.

Wanneer hierdie dekonstruksie plaasvind skep dit die volgende moontlikhede vir die bediening van die pastor pastorum.

ii) Rekonstruksie van die herder metafoor in die konteks van die pastor pastorum.

In die dekonstruksie van die metafoor is gesê dat die metafoor bevraagteken word en na ander moontlikhede gekyk word, maar nie noodwendig 'n nuwe waarheid geskep word nie. Smit (2005:16) skryf oor 'n saak wat hy voorheen met my bespreek het in my hoedanigheid as pastor pastorum. "Die pyn van transformasie het ou kanale geopen waardeur ek oper en eerliker met ander kan praat – moontlik vir die eerste keer in my lewe." Die feit dat Smit die openheid het om ons gesprek ook skriftelik openbaar te maak, bevestig dat, alhoewel die metafoor gedekonstrueer word, dit nie nodig is om daarvan af te sien nie. Muller (2005:20)

voel homself geroepe om sy geloof vraend en soekend te konstrueer en in nuwe taal uitdrukking te gee aan sy geloof. Dit is met hierdie behoefte dat daar gepoog word om die herdermetafoor in die konteks van die pastor te rekonstrueer met die wete dat dit nie onaantasbaar of tydloos is nie. Dit word gedoen met dieselfde vertroue van Smit (2005:16) dat die Een wat die ruspe tot papie kan dekonstrueer, ook die papie tot 'n skoenlapper kan rekonstrueer.

4.5.2.2 Implikasies van die herdermetafoor vir die pastor *pastorum*.

i) Die pastor *pastorum* moet 'n denkende herder/leier wees.

Om 'n herder-leier te wees is om op 'n geïntegreerde wyse leier te wees met kop en hand en hart. Dit is 'n manier van dink en doen (McCormick & Davenport, 2003:5).

Die manier van dink is om vooruit te dink. Skape beskik nie oor daardie kapasiteit nie en baie mense gebruik nie hulle kapasiteit om vooruit te dink nie. Die lewensomstandighede van baie mense dwing hulle om te konsentreer op die dag-tot-dagoorlewing. Dit is iets wat tipies is van mense wat aan stres en uitbranding lei en dit is reeds aangetoon dat pastors dit as 'n groot probleem ervaar. Die pastor *pastorum* kan in hierdie geval die pastor tot groot hulp wees indien hy vir die pastor perspektiewe op die toekoms kan open. Al het Hiltner (1958:69) geskryf dat "*guiding*" in die pastoraat nie alternatiefsoekend is nie, word eerder saamgestem met nuwer skrywers soos Van Dam en Van der Meulen (2004:89) wat in omskrywings van begeleiding die weg hiervoor ooplaai. Trouens, een van die winste van die studie is die ontdekking wat gemaak is dat daar ooreenstemming tussen herder en begeleiding is en dat daar nie altyd tussen alles 'n keuse gemaak moet word nie, maar dat indien die ooreenstemming gevind kan word, daar 'n kragtige nuwe stuk gereedskap in die hande van die pastor geplaas word.

Die dinkfunksie van die pastor *pastorum* moet hom in staat stel om rats van gees te wees (McCormick & Davenport 2003:6). Die pastor *pastorum* moet 'n persoon wees wat kan reflekteer (stadige denkproses), en baie vinnig kan oorskakel na vinnige denke in 'n kwessie van sekondes. Deel van die taak van die pastor *pastorum* is om deur van hierdie denkwyses gebruik te maak, mede pastors te bedien deur hulle voor te berei vir die slegste moontlike opsie, maar ook om 'n positiewe denkraamwerk te skep. Mens sou hierdie twee uiterstes as realisme kon beskryf. Aangesien dit reeds aangetoon is dat mense pastors word met 'n ideale selfbeeld en ideale beelde van die instituut, kan hierdie realisme wat 'n pastor *pastorum* skep, help om stres te verlig en uitbranding te voorkom.

Die dinkaktiwiteit van die pastor *pastorum* sal dikwels alleen gedoen moet word, in teenstelling met die doenaktiwiteit wat saam met ander gedoen word. Dit moet dus 'n persoon wees wat individueel en in spanverband kan optree. Wanneer die pastor *pastorum* op hierdie wyse optree, skep hy soos in Psalm 23 "groen weivelde" en "waters waar rus is". Die pastor *pastorum* kan dus vir pastors 'n situasie van tevredenheid en oorfloed skep, die tipiese situasie waarin groei kan plaasvind. Soos

aangedui, is daar in die kerk nie baie groei geleentheid vir die pastor nie. Die pastor pastorum kan dus help om in 'n kritiese tekort in die kerk te voorsien. Dit kan egter net realiseer indien die pastor pastorum ondersteun word deur 'n benadering deur die kerk wat omvattend en holisties is.

ii) Die bediening van die pastor pastorum is 'n persoonlike bediening.

Seker die belangrikste wat die pastor pastorum as herder-leier na die kerk toe kan bring, is dat dit 'n *high touch*-vorm (McCormick & Davenport 2003:7) van leierskap is. Dit is in teenstelling met die onpersoonlike kommissiestruktuur wat tans, al is dit onder ander name, steeds in die kerk gebruik word. Wat die pastors in die kerk nodig het, is nie nuusbriewe en memorandum nie, maar iemand wat soos 'n herder in die veld kan beweeg en modelleer en begelei. Die vraag wat altyd in die verband gevra word, is oor die bekostigbaarheid van so 'n bediening. Dit bewys ongelukkig hoe sekulêre denke reeds of steeds die kerk se denke oorheers. Want dit maak ekonomies nie sin vir 'n herder om die kudde te los vir een verlore skaap nie. Stander (2005:129) vertel in 'n eietydse weergawe van die Lukas Evangelie van 'n jappie wat elke moontlike stuk tegnologie besit en dan sy elektroniese dagboek verloor. Hy los al die ander tegnologie en soek tot hy dit kry. Dan bel hy met sy tegnologie (selfoon) sy sekretaresse om haar die blye nuus te vertel. Stander voeg daaraan toe dat die jappie blyer was oor die elektroniese dagboek as oor al die ander tegnologie. Dit gee in moderne idioom nie net weer wat die kerk se houding teenoor verlore nes moet wees nie, maar ook teenoor haar eie pastors. Weereens beklemtoon dit dat die pastor pastorum 'n *high touch*-bediening moet hê. Die herder waaraan die metafoor ontleen is, het vir elke skaap 'n naam gehad, dikwels gegrond op eienskappe van die skaap (Joh 10:3). Dit is die tipe verhouding wat die pastor pastorum sal moet aangaan met die pastors wat aan hom toevertrou is.

iii) Die pastor pastorum sien sake uit die perspektief van die ander pastor.

Die pastor pastorum moet ook oor die vermoë beskik om vanuit die ander pastor se perspektief te kan dink en sake vanuit daardie perspektief te kan insien. Mens sou dit ook as empatiese luister kon beskryf. Vir die pastor pastorum beteken dit dat hy geleenthede moet skep vir 'n tweede kans. In die bedryfswêreld, soos in die kerk, is die druk op mense van tweërlei aard. Eerstens die druk om nie te misluk nie en tweedens die druk om wel te slaag. Die twee is nie noodwendig dieselfde nie. 'n Atleet wat sy wedloop wen het nie misluk nie, maar dalk ook nie geslaag nie, deur nie 'n rekord te breek nie. McCormick & Davenport (2003:27) gebruik die voorbeeld van Edison wat 1093 patente gepatenteer het, agter elkeen lê talle misluktings. Elke pastor misluk dikwels in sy persoonlike en professionele lewe. Die kerk toon dikwels die meeste onverdraagsaamheid teenoor sy pastors. Dit is nie altyd billik nie. Die pastor pastorum kan daartoe bydra dat dit verander deur te help om vir pastors 'n situasie te skep waarin mislukking nie noodlottig is nie. Die groot vraag wat die pastor pastorum in sy werk namens die kerk kan vra as hy met pastors wat misluk het te doen kry, is: Hoe sal ek wil hê ek begelei moet word as ek misluk?

iv) Die styl van die pastor pastorum is belangrik.

Die styl waarin die pastor pastorum sy werk gaan doen, is ook belangrik. In terme van die metafoor kan dit gekontrasteer word met dié van die moderne beeswagter. Wanneer beeste aangejaag word, word daar gewoonlik geskree, swepe geklap, met kluite gegooi en selfs van elektriese prikkels gebruik gemaak. Alexander (1986:93) wys daarop dat die herder dikwels skape én bokke gehad het. Die bokke is aangedryf en die skape gelei. Die taal wat Psalm 23 en Joh 10 praat, is die taal van skape en nie van bokke of van beeste nie. In plaas van aandrywing, word eerder van bekendheid en intimiteit gebruik gemaak. In plaas van swepe, stemme. Stemme word oor tyd meer effektief want "... *familiarity breeds not contempt but a healthy leader-follower relationship*". (McCormick & Davenport 2003:33.) Toe gehandel is oor die kompetensies van die pastor, is die kommunikatiewe kompetensie genoem. Dit moet ook as 'n kritiese kompetensie van die pastor pastorum aangewys word. Mondelinge en skriftelike kommunikasie word algemeen aanvaar as van die belangrikste bestuurskompetensies. Om dit tot sy reg te laat kom, sal die pastor pastorum homself sigbaar moet maak. McCormick & Davenport (2003:33) gee hier 'n aantal belangrike wenke:

- Maak maandelikse voorleggings aan belangrike persone.
- Kom weg van die kantoor en rekenaar vir beplande en onbeplande besoeke.
- Vir 'n leier om op te daag waar en wanneer hy nie verwag word nie is 'n belangrike instrument vir 'n leier.
- Kom weg van die rekenaar en lewer van die belangrikste boodskappe in persoon af sodat die mense die pastor pastorum kan sien en hoor.

v) Dit is 'n lae tegnologiebediening.

Tesame met die persoonlike bediening van die pastor pastorum wat bo aangedui is, gee McCormick & Davenport (2003:60) nog 'n perspektief op die werk van die herder-leier en dit is dat dit 'n lae tegnologiebediening is. Die bedoeling is nie dat die pastor pastorum geensins van die moderne tegnologie gebruik moet maak nie, intendeel. Daar moet egter kennis geneem word van Moe (1996:64) wat die rekenaar onder die verslawing van die pastor tel. Vir die pastor word die rekenaar die plek waar hy bevele kan uitreik en dit onmiddellik en sonder teenspraak uitgevoer word. Die rekenaar is 'n plek waar moeilike lidmate nie aandag vereis nie. Weereens kan die rekenaar en ander tegnologie, wonderlike hulpmiddels in die hande van die pastor pastorum wees, mits hy bewus is van die gevare daaraan verbonde.

Die herder in die Bybelse metafoor het twee stukke gereedskap tot sy beskikking gehad, sy stok en sy staf (Ps23:4 OAV). Die stok is presies wat die woord sê. Dit is gebruik om die skaap mee te dissiplineer, om die skaap te keer om in 'n sekere rigting te beweeg, of in die regte rigting te stuur. Die stok is ook gebruik om die skaap se wol oop te stoot sodat die herder dit kon inspekteer. Die stok is ook gebruik om roofdiere mee af te weer. Die herderstaf met sy kenmerkende haak is gebruik om skape uit gevaar te trek, skape wat afdwaal nader te trek en selfs vir die herder om op te leun in die veld. Beide stok en staf se doel was begeleiding, dissipline en beskerming en dui op die primêre taak van die herder.

vi) Die pastor pastorum werk met 'n bepaalde ritme.

Die pastor pastorum sal 'n persoon moet wees wat in sy styl met 'n bepaalde ritme kan werk. Dit is die balans tussen vooruit wees en die regte pad te soek en tussen die kudde te wees vir bemoediging. Die pastor pastorum wat net visioenêr is kan kontak met die pastors onder sy toesig verloor en minder effektief wees. Die vooruit dink is essensieel vir die pastor pastorum, maar dit mag nooit ten koste wees nie van wat Van der Meulen (2004:55) noem: *om te bly staan by dit wat bedroef maak*. Hieruit is dit duidelik dat dit nie 'n bediening is wat oor 'n afstand bedryf kan word nie. Die omgekeerde is natuurlik ook waar: Indien die pastor pastorum net in die vallei tussen die pastors is en nie ook by geleentheid op visioenêre wyse die pad vorentoe soek en aandui nie, kan dit 'n lang reis in die donker dieptes word. Afhangende van die geografiese gebied, is sinodale afgrensing die wydste wenslike beskrywing van die omvang van 'n pastor pastorum se verantwoordelikheid. Groter sinodes sal dus vir meer pastors pastorum voorsiening moet maak.

Hierdie ritme in die pastor pastorum se werk vestig ook die aandag op die groot teenstelling in die werk van die herder. Daardie alleentje op die voorpunt en die tye saam met die kudde. Dawid as koning en dus leier van Israel, het krag geput uit die feit dat sy Herder by hom was. Daaruit die afleiding dat die pastor pastorum tegelykertyd 'n sigbare leier én kwesbare volgeling moet wees. Die pastor pastorum sal moet weet wanneer om te lei, wanneer om te volg en wanneer om uit die pad te bly. Deel van die teenstelling is dat die volgelinge (pastors) moet weet dat die pastor pastorum daar is om hom te ondersteun. Daarom is die volgende vrae 'n essensiële deel van die pastor pastorum se arsenaal:

- Wat kan ek vir jou doen?
- Hoe kan ek help dat jy jou roeping meer effektief kan vervul? (McCormick & Davenport 2003:51).

vii) Die pastor pastorum en dissipline.

Gesag het al meermale in die studie ter sprake gekom en die finale woord, sover dit die studie betref, moet nog gesprek word. In die studie is daar vir twee dinge gepleit:

(1) Die daarstel van 'n professionele beroepsliggaam vir pastors, wat ook dissipline oor pastors sal hanteer.

(2) Die gebruik van intelligente dissipline eerder as outokratiese dissipline. Daar word steeds volstaan met die twee pleitredes. Nel (2001:56) wys daarop dat elke pastor, of hy daarvan hou of nie, 'n opdrag tot gesag het. Dit is waar, maar daaraan moet toevoeg word dat elke pastor ook onder gesag staan wat in een of ander menslike vorm na hom kom. Die mate waarin die pastor sy gesag kan handhaaf, hang af van die manier waarop hy gesag kan aanvaar. Dit is aangetoon dat die gedagte van 'n pastor pastorum sekere episkopale kenmerke vertoon en dit word nie as negatief ervaar nie. Deel van die pakket van die biskop, maar ook van episkope, is dissipline. Hier word dan gefokus op die rol wat die pastor pastorum in dissipline en, meer spesifiek, die toepassing van intelligente dissipline speel.

Hiltner (1958:69) pleit daarvoor dat wanneer dit gaan oor die suiwerheid van die kerk, dit nie tuishoort onder "*shepherding*" nie, maar onder "*organizing*". Dit is duidelik dat daar nie 'n absolute skeiding kan wees tussen wat goed is vir die individu en wat goed is vir die kerk nie. Die siening van Hiltner (1958:68) dat dissipline wat goed is vir die kerk nie onder "*shepherding*" kan tuishoort nie, word van die hand gewys. Daar sal altyd individuele gevalle opduik waar die welsyn van die kerk en die individu oënskynlik gaan bots.

Een van die sogenaamde teenstrydighede in die kerk is dat die kerk tug, met 'n geestelike karakter, toepas. Die kerklike opsig en tug dra 'n geestelike karakter en pas by die kerk as 'n geloofs- en liefdesgemeenskap. Opsig en tug word dus op 'n kerklike wyse en met geestelike middele uitgeoefen (NGK 2004a: art 60). Dit is amper vanselfsprekend dat dit so sal wees. Tog meen Stadler (1979:9) dat die geestelike karakter van die tug nie gewaarborg kan word nie. Vir hom, soos vir Calvyn, sal dit tot sy reg kom in die manier waarop die Woord in die proses funksioneer en veral *in die persone* (my kursivering) wat die leiding neem (Stadler, 1979:9). Dit is veral die laaste opmerking wat hier belangrik is. Hier gaan dit nie in die eerste plek om die kerklike tughandeling nie, maar om die dissipline wat ten grondslag daarvan lê. Indien die kerk die regte persoon as pastor pastorum aanstel en daardie persoon met egte kerklike gesag beklee, sal die dissipline wanneer dit ter sprake kom op intelligente wyse ter sprake kom en nie op outoritêre wyse nie. Op die vraag of daar in die toepas van dissipline dwang by betrokke kan wees is daar teenstrydige antwoorde. Daar word saam met Stadler (1979:18) gekonkludeer dat daar wel dwang by betrokke kan wees, maar dan moet dit die dwang van die Gees, Woord en gewete wees en nie dié van die uitsprake van 'n kerklike vergadering nie.

Die hele kwessie van gesag bly 'n mynveld. Die beste opsomming van die saak is gevind by Van Niekerk (2006:10) wat die volgende geskryf het na aanleiding van die polemieke wat rondom die groep "Fokof Polisiekar" ontstaan het. Dele word met groot dankbaarheid en instemming aangehaal.

"Christene se voorbeeld is Christus. Vroeg in sy openbare optrede, pak Jesus die godsdienstige gesagdraers se interpretasie van die geboorte met mening. Aan die einde van die Bergrede is die skare verbaas omdat Jesus met gesag geleer het en nie soos die Skrifgeleerdes nie (Mat 7: 28-29).

Hoekom straal Jesus gesag uit, maar die tradisionele gesagdraers nie? Vir Ferdinand Deist is die enigste oplossing dat daar verskillende soorte gesag is. Ook woordeboeke lys dat "gesag" op "mag" sowel as op "invloed" kan dui.

Die Skrifgeleerdes-en talle godsdienstiges vandag-meen gesag is mag wat mens van bo af op ander uitoefen. Daar is situasies waar die soort gesag nodig bly. Die staat moet sy mag gebruik om misdadigers af te skrik. Maar wanneer Christene deur die mag van boikotte sangers wil keer, gaan hulle dié ouens se saak net adverteer. Jesus se gesag werk anders. Dit wil mense se harte beïnvloed. Dis 'n gesag wat dring maar nie dwing nie. Daarom oorreed Jesus mense deur gelykenisse en dreig Hy nie. Hy spel die een lewenstyl se voordele uit teenoor 'n ander. Boonop vergewe Hy. Diegene wat Hy waarsku en berispe, is "gelowiges" wat God se genade onnodig vind.

Ons word gevra om Christus se liefde, vergifnis en selfs lyde te volg. Al wat ons nie moet volg nie is God se toorn. Aan Hom alleen kom die mag van wraak toe. Net Hy kan vergeld (Romeine 12)."

Die pastor *pastorum*, as pastor by uitnemendheid, sal die kwessie van dissipline nie kan ontduik nie, maar op grond van sy identiteit, kompetensie en bevoegdheid moet dit op intelligente wyse toegepas word; op die wyse wat van Niekerk aandui. Die pastor *pastorum* behoort egter op geen wyse by enige amptelike kerklike tughandeling betrokke te wees nie.

viii) Die omvang van die pastor *pastorum* se werk.

Wanneer die definisie van pastoraat aan pastors in ag geneem word as die "totale kompleks van aktiwiteite", dui dit daarop dat die pastor *pastorum* se werk ook omvattend moet wees en alle aspekte van die pastor se lewe moet aanraak. Die omvang van die werk van die pastor *pastorum* sal verdeel kan word in die volgende tipes van ondersteuning wat deur Harbaugh (1992:41) onderskei word. Daar word hier nie verder daarop ingegaan nie, maar dit dui tog die omvang van die pastor *pastorum* se werk aan.

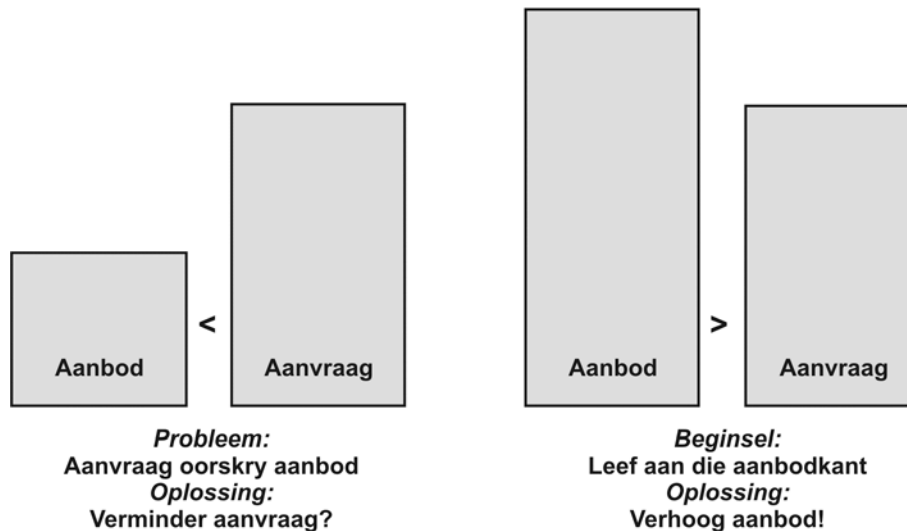
- Persoonlik.
- Gesin
- Gemeentelik.
- Kollegiaal.
- Gemeenskap
- Denominasioneel.
- Interdenominasioneel.

Wanneer Harbaugh (1992:53) skryf oor die *wanneer* en *hoe* van pastoraat aan pastors, dui hy die omvangrykheid van die pastoraat aan pastors aan en bevestig daarmee die studie se pleit vir 'n gespesialiseerde vorm van pastoraat. Hy noem die belang van pastoraat in goeie tye en raak in die proses ook die randfigure aan wat maklik oorgesien word in die bediening. Hy praat van enkelopende pastors en vrouepastors, wat toenemend deur die kerk in berekening gebring sal moet word om probleme eiesoortig aan vrouepastors te voorkom. Ook manlike pastors het eiesoortige probleme. Hy neem een voorbeeld van 'n manlike pastor wat op die Myers Briggs toets as 'n INFP aangedui word. Wanneer kompetensie by 'n pastor veronderstel word, wat wel die geval is, maar hy nie omgee nie, wat soms ook die geval is, sal so 'n pastor dalk 'n probleem kan ontwikkel om die gemeente te oortuig dat hy 'n omgeemens is, want hy, as introvert, kan dalk waargeneem word as gereserveerd, eerder as een wat omgee (Harbaugh 1992:59). Dit sou tipies iets wees wat deur 'n pastor *pastorum* opgevang en hanteer kan word. Nog 'n aspek wat, indien vroegtydig hanteer word, later groot probleme kan voorkom, is medeleraarskappe.

Oor pastoraat in moeilike tye onderskei Harbaugh (1992:63) tussen konflik as gevolg van persoonlikheidsverskille en wanneer gemeentede onder mekaar baklei. Daar is ook nog die situasies van substansafhanklikheid en seksuele misbruik.

Die pastor pastorum moet pastors leer om uit die aanbodkant te leef en nie die aanvraagkant nie. McCormick & Davenport (2003:89) maak die stelling dat mense se lewens beheer word deur aanvraag en nie aanbod nie. Dit is 'n stelling waarmee saamgestem word, en daarom ook met die afleiding daaruit, dat die mens se beker nooit oorloop soos die herder s'n in Psalm 23 nie. Wanneer die sin saamgelees word met vers 1, waarin die uitspraak gemaak word dat die skaap niks kortkom nie, beteken dit in terme van die opskrif hierbo, dat in beide aanvraag en aanbod voorsien is. Die pastor pastorum moet aan pastors 'n beker voorsien wat nie vol gate is en lek nie, ook nie een wat te klein of te groot is nie, maar een wat die denkwyse reflekteer dat in beide aanbod en aanvraag voorsien is. Die fout wat die meeste pastors maak is om die aanvraagkant te probeer bestuur. Die probleem daarmee is dat steeds net op aanvraag gefokus word. Om aanvraag te probeer bestuur haal ook nie die sleur van die aanvraag uit die lewe nie. Die kuns is nie om die aanvraag te verminder nie ,maar om die aanbod te vermeerder.

Dit kan soos volg voorgestel word:

Die manier waarop die aanbod vergroot word, gaan uniek wees aan elke pastor. Die pastor pastorum is egter die persoon wat dit moet voorleef en aan die pastor die pad moet aandui hoe om dit te doen. Dit bring die bespreking weer by die model van sinodale sorg, onderlinge sorg en selfsorg wat hier ineenloop. Die pastor pastorum gaan as herder voor en wys die pad. Elke pastor aanvaar verantwoordelikheid vir die unieke manier waarop hy dit kan doen en deur onderlinge sorg ondersteun pastors mekaar om die doel te bereik.

ix) Die pastor pastorum bepaal die paradigma.

Die term *paradigma* het 'n trefwoord in die wêreld geword. Amazon.com (2005) het 2931 treffers gehad in 'n soektog met dié term. Dit is inderdaad 'n belangrike term

soos in die samevatting van die studie gesien sal word. In terme van die metafoor, van oorbeweide weivelde, droogtes, roofdiere, skelms en siektes, werk die herder modelle uit vir die oorlewing van die kudde. In terme van die pastor pastorum (en dit word hier uitgebrei na die ander dele van die kerkleiding) beteken dit dat die leiers in die kerk bewus is van talle mense wat uit die kerk gaan, die geloofwaardigheid van die kerk wat afneem en krisisse in die kerk, soos tans, rondom eenheid en homoseksualiteit. Dit is die taak van die leiers in die kerk om 'n positiewe raamwerk daar te stel om die vraagstukke die hoof te bied. Die pastor pastorum sal sy bydrae in die kerk lewer deur pastors te begelei om mense te wees wat hulle roeping met kompetensie en vreugde uitleef.

x) Die pastor pastorum neem pastorale inisiatief.

Wanneer statistiek oor pastors nagegaan word, is dit duidelik dat uitbranding een van die sake is waarmee die pastor pastorum gereeld te doen gaan kry. Willimon (1989:25) meen dat uitbranding eerder die gevolg van 'n gebrek aan betekenis is as 'n gebrek aan energie. Die skrywer se persoonlike en professionele ervaring is dat iemand wat aan depressie en uitbranding ly, 'n geweldige behoefte aan ondersteuning en begeleiding deur die kerk het, maar nie oor die vermoë of wil beskik om dit te verbaliseer nie en daarom ook nie met kreatiewe oplossings kom nie. Daarom verg dit van die pastor in die gemeente moed om die deur oop te maak na so 'n persoon se binneste. Willimon (1989:59) meen dat daar so baie onbetrokke pastors en oppervlakkige kerke is omdat dit pynlik is om onder die oppervlak in te kom. Die pastor pastorum sal nog meer van hierdie moed aan die dag moet lê om die deur na pastors oop te maak en hulle nie om die pyn heen lei nie maar deur die pyn na nuwe sin. Daar is in die onderskeid tussen beraad en pastoraat aangetoon dat kliënte na beraders toe gaan, maar pastors na lidmate. Daardie onderskeid sal streng gehandhaaf moet word in die taakoms krywing van die pastor pastorum. Dit kan nie soos in die geval van Nederland 'n vrywillige saak wees nie. Die kantoor van die pastor pastorum kan nie maar net 'n adres wees in geval van nood nie, maar daar sal inisiatiefnemende aksie vanuit daardie adres moet uitgaan.

Die vraag word dikwels aan die navorser gevra of pastors die bediening van 'n pastor pastorum sal toelaat. Die waarneming is dat hulle meer oop is daarvoor as wat meeste mense dink. Onlangse gebeure in die kerk, soos sinodale predikante konferensies asook die konferensie van die Algemene Sinode in 2005 in Bloemfontein, bevorder daardie openheid. Dit sal spoedig deur die kerkverband gebruik moet word om die geleentheid nie te laat verbygaan nie. Verder sal die kerk moet begin deur studente daaraan gewoond te maak dat die kerkverband betrokke is by hulle lewens en werk (A-Z 2007:14).

4.5.2.3 Die pastor pastorum as sisteemdenker.

i) 'n Paradigmaskuif is nodig.

Die gedagterigting van hierdie studie is vreemd aan tradisionele gereformeerde denke. Om 'n episkopale figuur aanvaarbaar in die kerk te laat funksioneer, sal 'n verandering in die denkpatroon van die kerk vra. Die verandering is egter nie net 'n paar klein verstellings in denkpattone nie, maar 'n radikaal nuwe denkraamwerk. Die kerk moet deur haar vergaderings, en daarmee saam pastors, meer begin dink vanuit 'n visie op die geheel. Die vraag is: Hoe kan 'n instansie wat letterlik deur eeue geleer is om te dink van uit die dele (plaaslike gemeentes), begin om die gehele prentjie raak te sien? Daarvoor is niks minder nodig nie as 'n *paradigmaskuif*. *Die skuif is van die dele na die geheel, van fragmentariese denke na sisteemdenke*. Die skuif sal behels dat die kerkverband uit 'n ander raamwerk oor pastors en gemeentes sal moet begin dink en pastors sal hulle siening oor die kerk en kerkverband in ooreenstemming met die Skrifgegewens moet bring oor wat die kerk is. Die term *paradigmaskuif* word vandag baie gebruik en slegs 'n kort omskrywing is nodig. Senge (1990:13), wat uit die bestuurswetenskappe werk, omskryf die begrip aan die hand van die Bybelse begrip metanoia. Dit beteken 'n fundamentele verandering of skuif wat bo die waarneembare (meta = bo) denke (nous= denke) uitstyg. Louw en Nida (1988:510) wys daarop dat die klem op die totale verandering in beide denke en gedrag val. Kerk en pastors sal op 'n manier oor mekaar moet begin dink, wat fundamenteel anders is as wat tans die geval is. Daardie manier van dink is *sistemies*. Senge (1990:73) omskryf dit as: Die raaksien van onderlinge verhoudings eerder as liniêre oorsaak-gevolgkettings; die sien van prosesse van verandering eerder as stilfoto's. Vir Klink (1970:69) is 'n paradigma 'n model wat ooreenkomste tipeer waar daar verskil in detail is. Die pastor pastorum sal ook deur sy pastorale optrede 'n fasiliteerder wees van so 'n paradigmatuif. Daarom die opskrif van hierdie gedeelte: "Die pastor pastorum as sisteemdenker." Vervolgens word dan gefokus op sisteemdenke en die argetipes wat daaruit na vore kom.

ii) Sisteem.

'n Sisteem kan beskryf word as 'n groep onderdele wat 'n geordende geheel vorm, maar ook as 'n metode of manier van handel of werk (Labuschagne & Eksteen 1993). Dit is belangrik om daarop te let dat die dele sisteme op hulle eie is, wat ook weer uit dele bestaan. Bellinger (2005), weer, beskryf 'n sisteem as 'n entiteit wat sy bestaan onderhou deur die onderlinge interaksie van die dele. Ossimitz (2005) voeg daaraan toe dat 'n sisteem uit definieerbare elemente bestaan. Tussen die elemente bestaan daar meesal 'n funksionele verhouding. Daar is 'n bepaalde struktuur aan hierdie verhouding

Elke sisteem het 'n grens met sy onmiddellike omgewing wat deurdringbaar is. Daardie grens kan ook lidmaatskap wees soos in die geval van die kerk. Die interaksie tussen die sisteem en sy omgewing vind gewoonlik op die grens van die sisteem plaas, waar bepaal word: *wat* en *wie* mag *in* of *uit*. Die grens bepaal die identiteit van die sisteem. Sisteme toon dinamiese gedrag oor 'n

tydperk wat bepaal word deur wat die doel van die sisteem is. Elemente in 'n sisteem kan gesien word as hele sisteme of subsisteme en dikwels ontstaan hiërargiese strukture.

Uit hierdie omskrywings is dit duidelik dat die kerk ook as 'n sisteem beskou kan word. So 'n beskouing word nie teenoor metafore wat in die Skrif gebruik word, gestel nie en sluit by daardie metafore aan.

Die kerk bestaan uit definieerbare elemente, lidmate, gemeentes, ringe, sinodes, 'n algemene sinode en dienstermyne.

Hierdie elemente is interaktief en interafhanklik. Geeneen van hierdie elemente kan sonder die ander bestaan nie en is ook interaktief. Hiermee is dit meteens duidelik wat die waarde van sisteemdenke vir die kerk inhou, naamlik om hierdie interafhanklikheid en interaksie te kan raaksien en te benut sodat die sisteem sy doel kan bereik.

Die verhoudings tussen elemente is nie bloot funksioneel nie. Dit wys die duidelikste uit die verhoudings wat tussen lidmate in 'n gemeente bestaan en volgens die Skrif en die verklaarde doelstellings van vergaderings, soos die Roepingsverklaring van 2002 en die Verbintenis van 2004 (NG Kerk 2004a:i-ii) aandui, wil die kerk dat die verhouding tussen vergaderings en kerke en tussen vergaderings en lidmate nie bloot funksioneel sal wees nie.

In die geval van die kerk word die gedrag in die sisteem bepaal deur die doel van die sisteem,: Om God te verheerlik. In die kerk, soos in 'n sisteem, het die onderlinge verhoudings 'n bepaalde struktuur: kleingroepe, wyke, gemeentes. In die kerk, soos in sisteme, is daar ook duidelike grense. In die kerk se geval is dit lidmaatskap. Die vereiste vir lidmaatskap is ook duidelik: "Geloof in die God van die Heilige Skrif soos dit in die drie Formuliere van Eenheid tot uitdrukking kom, is die enigste voorwaarde om aan 'n Ned Geref gemeente as gemeente van die Here Jesus Christus te behoort." (NG Kerk 1999:55). Die interaksie tussen die kerk en die wêreld vind plaas op die grens van lidmaatskap, of dan geloof in Jesus Christus. Geloof bepaal ook die identiteit van die kerk.

In sisteme word ook erkenning verleen aan die feit dat elemente volledige sisteme kan wees. Die gereformeerde siening dat die plaaslike gemeente selfstandig kerk is, kom ook tot sy reg in 'n sistemiese benadering.

Aangesien dit heeltemal geregverdig is om die kerk as sisteem te beskou, volg daaruit dat elemente van sistemiese denke ook in die kerk gebruik kan word.

iii) Sisteemdenke.

Waarom is dit vir 'n organisasie soos die NG Kerk nodig om sistemies te dink? Die waarheid is dat die mens en sy sisteme (kerk) oorweldig word deur kompleksiteit (Senge 1990:69). Die mens produseer vandag meer informasie as

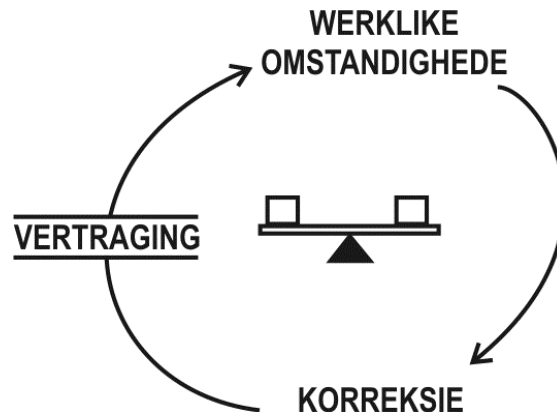
wat enige mens kan absorbeer. Ons raak interafhanklik op 'n skaal wat mens nie beseft nie en dinge verander teen 'n tempo waarby niemand kan byhou nie. 'n Persoon wat sedert die opspraakwekkende toespraak van die destydse staatspresident F.W. de Klerk op 2 Februarie 1990 in Suid-Afrika geleef en die tegnologiese ontwikkeling in dieselfde tydperk meegemaak het, kan van hierdie waarheid getuig.

iv) Kenmerke van sisteemdenke.

Skrywers oor die onderwerp maak deurgaans melding van sekere strukture wat herhaaldelik in sisteme voorkom en argetipes of generiese strukture genoem word. Indien hierdie onderliggende strukture raakgesien en verstaan word, help dit mens om die kompleksiteit te vereenvoudig sonder om oor te vereenvoudig.

Ter wille van volledigheid gaan die 10 argetipes wat Senge (1990:378-390) aantoon, opsommenderwys weergegee word. By nadere beskouing word al hierdie strukture in die kerk aangetref, maar daar sal in meer besonderhede by twee: *bepersing op groei* en *skuif die las*, stilgestaan word.

a) Balanseerproses met vertraging.

Beskrywing: 'n Persoon, groep of organisasie wat vir 'n bepaalde doel werk, pas hulle gedrag aan in reaksie op 'n vertraging in terugvoer. In sisteemdenke is terugvoer nie net die teruggee van opinies nie, maar dit is enige wedersydse invloed. In sisteemdenke word niks net in een rigting beïnvloed nie. Wanneer die sisteem nie bewus is van die vertraging nie, kan daar oor reageer word in reaksie.

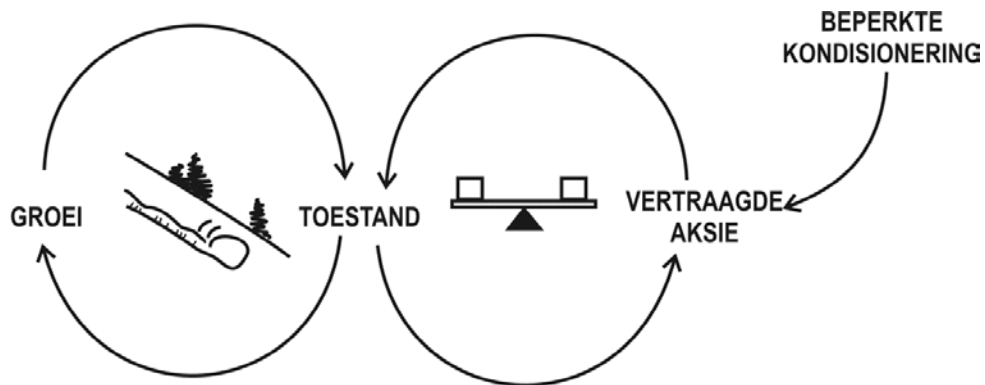
Vroeë waarskuwing: Ons het gedink ons is in balans, maar ons het oorreageer.

Bestuursbeginsel: Aggressiwiteit bevorder instabiliteit. Wees eerder geduldig om die sisteem meer responsief.

Voorbeelde: 'n Persoon wat stort, draai die warmwaterkraan oop. Dit neem tyd voordat warm water uit die kraan kom. Om die proses te verhaas, word die kraan al groter oopgedraai. Die water word té warm. Gevolglik word die kouewaterkraan oopgedraai. Die water is dan weer te koud. Die warmwaterkraan word dan weer groter oopgedraai; en so hou dit aan.

Kerklike voorbeelde: Die reaksie van die kerk op sake van die dag omdat die sinode net elke vier jaar byeenkom.

c) Beperkings op groei.

Beskrywing: 'n Proses begin goed en daar is aanvanklik goeie groei en uitbreiding. Dan begin die groei afplat en kan selfs tot stilstand kom of omgekeer word.

Vroeë waarskuwing: Hoekom moet ons, ons bekommer oor probleme wat ons nie het nie. Dit word gevolg deur die erkenning dat daar probleme is en daar word teruggekeer na wat voorheen gewerk het. Nog later kom die erkenning dat hoe harder probeer word, hoe meer lyk dit asof die proses stilstaan.

Bestuursbeginsel: Moenie groei druk nie, maar verwyder die faktore wat groei belemmer.

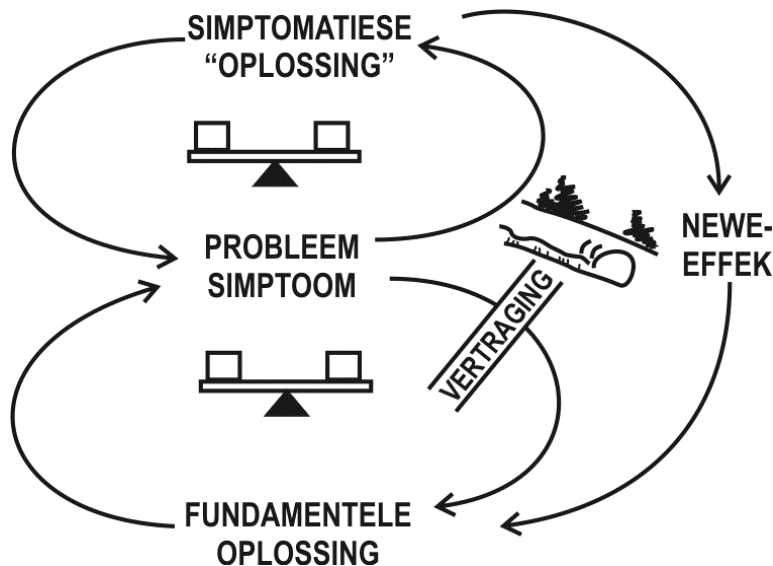
Voorbeeld: Individue verbeter hulleself vir 'n tyd, deur byvoorbeeld tennislesse te neem, maar bereik dan 'n plato. Dan word daar net nog harder geoefen sonder om aanpassings te maak.

Kerklike voorbeeld: Toegepas op wat in hierdie hoofstuk beskryf word, kan dit gebeur dat die veranderde houding van die kerk teenoor haar pastors die verandering, wat in hoofstuk 1 voorsien word, kan bewerkstellig dat pastors met *groter selfaanvaarding, kompetensie en gesag hulle roeping uitlewe*, maar dat dit na 'n tydperk van vinnige verandering en vrug weer kan afplat en selfs heeltemal kan verdwyn. Indien dit sou gebeur, sal die beperkings al hoe groter word en kan die hele proses selfs omgekeer word. Volgens Senge (1999:101) is die normale manier om die beperking te oorkom, om harder te probeer en die hefboom te gebruik om te versterk. Dit is egter foutief. Die

hefboom moet eerder gebruik word in die "balancing loop". Om die gedrag van 'n sisteem te verander, moet die beperkende faktore geïdentifiseer en verander word.

d) Skuif die las.

Hierdie argetipe se struktuur bestaan uit twee balanserende prosesse wat beide dieselfde effek probeer bereik. Dit kan soos volg voorgestel word:

Beskrywing: 'n Onderliggende probleem veroorsaak simptome, waaraan aandag gegee moet word. Ongelukkig is dit vir mense moeilik om die probleem te hanteer want dit is óf vaag óf moeilik om te hanteer. Daarom word vinnige, goed bedoelde oplossings gesoek wat effektief skyn te wees. Ongelukkig het dit slegs 'n korttermyn effek en die onderliggende probleem word al erger.

Vroeë waarskuwing: Hierdie oplossing het nog altyd gewerk, waarom soek na iets anders?

Bestuursbeginsel: Die regte optrede is om fundamentele reaksies te versterk. Daarvoor is dit nodig om te beseft dat fundamentele reaksies 'n langtermyn oriëntasie benodig, en te beseft dat 'n gedeelde visie noodsaaklik is. Om simptomatiese oplossings te voorkom, is nodig om simptomatiese oplossings as sodanig te erken.

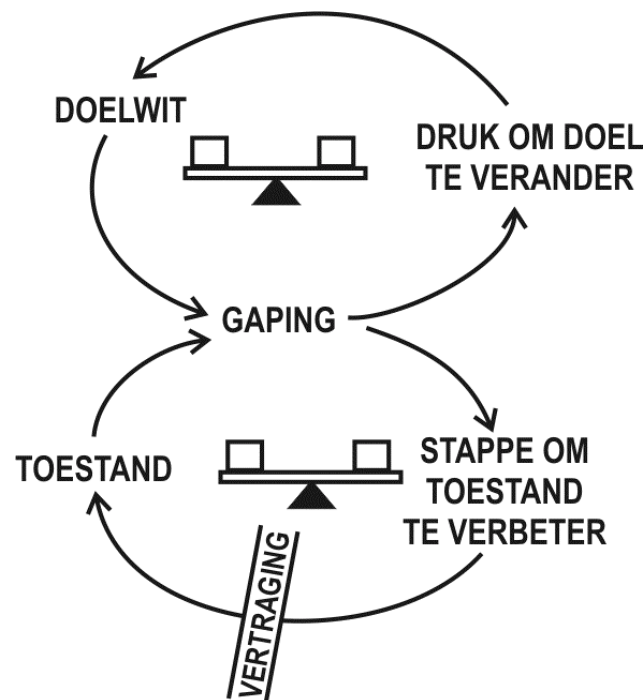
Voorbeelde: Verkoop meer aan bestaande klante, eerder as om klantebasis uit te brei. Leen geld om skuld te betaal.

Kerklike voorbeeld: 'n Tipiese geval hiervan is die gebeure waar die kerk in die hof beland het oor pastors wat hulle werk verloor het. Die vinnige oplossing was om te besluit: die kerkraad is die werkgewer van die pastor en daarmee is nie net die las probeer skuif nie, maar ook die blaam.

Senge (1990:382) maak hier 'n belangrike byvoeging: Skuif die las na dié wat tussen beide kom. Byvoorbeeld: Konsultante word ingekry om bepaalde probleme in 'n sisteem op te los. Hulle doen dit so goed dat die sisteem later nie meer self probleme kan oplos nie. Gevolglik word baie geld aan eksterne kontrakteurs betaal, terwyl die eie personeel onopgelei bly.

Kerklike voorbeeld: Die kerk maak al meer van fasiliteerders gebruik en dit hoort ook so, maar dit mag nie daartoe lei dat pastors en gemeentes dink hulle hoef nie meer self hulle probleme op te los nie.

e) Erosie van doelwitte.

Beskrywing: Dit is ook 'n skuif-van-die-lasstruktuur, waarin korttermyn oplossings die langtermyn doelwit wegkalwe.

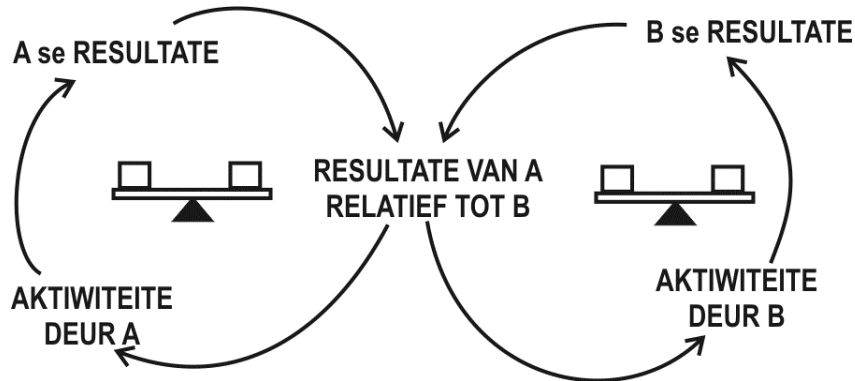
Vroeë waarskuwing: Standaarde kan maar val totdat die krisis oor is.

Bestuurbeginsel: Behou die visie.

Voorbeelde: Suksesvolle mense wat hulle eie verwagtinge en standarde verlaag en dan minder suksesvol is.

Kerklike voorbeeld: Om die begroting te laat klop word uitreikaksies gekanselleer, of noodsaaklike onderhoud nie gedoen nie.

f) **Eskalasie.**

Beskrywing: Twee mense of organisasies sien hulle welvaart as afhanklik van die relatiewe voorbeeld wat hulle oor ander het. Sodra een sukses behaal, voel die ander een bedreig en reageer aggressief om die voordeel te herwin.

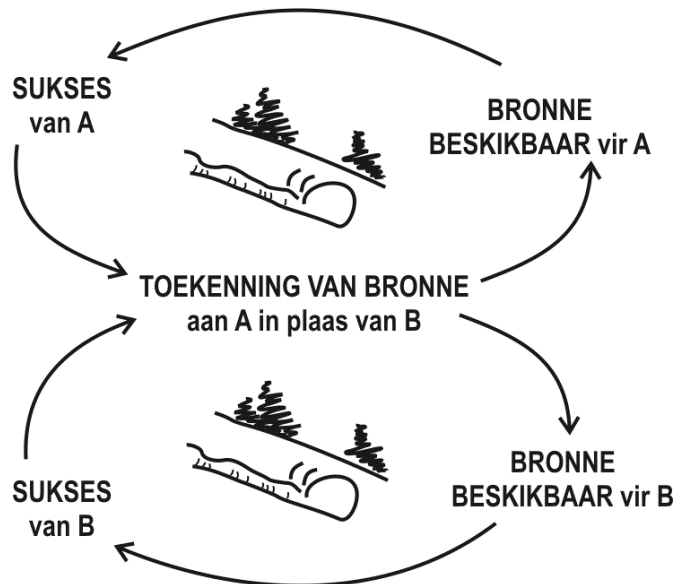
Vroeë waarskuwing: As die oposisie net wou stop, sal ons kan aangaan.

Bestuursbeginsel! Soek na 'n wen-wen situasie.

Voorbeelde: Sommige groepe in 'n organisasie oor begroot en dwing ander om dit ook te doen om hulle deel van die begroting te kry.

Kerklike voorbeelde: Twee medeleraars wat die guns van gemeentede probeer wen. Gemeentes wat oor eiendomme stry na 'n skeuring.

g) **Sukses vir die suksesvolle.**

Beskrywing: Twee groepe ding mee vir beperkte ondersteuning en hulpbronne. Hoe meer sukses die een behaal, hoe swaarder kry die ander een.

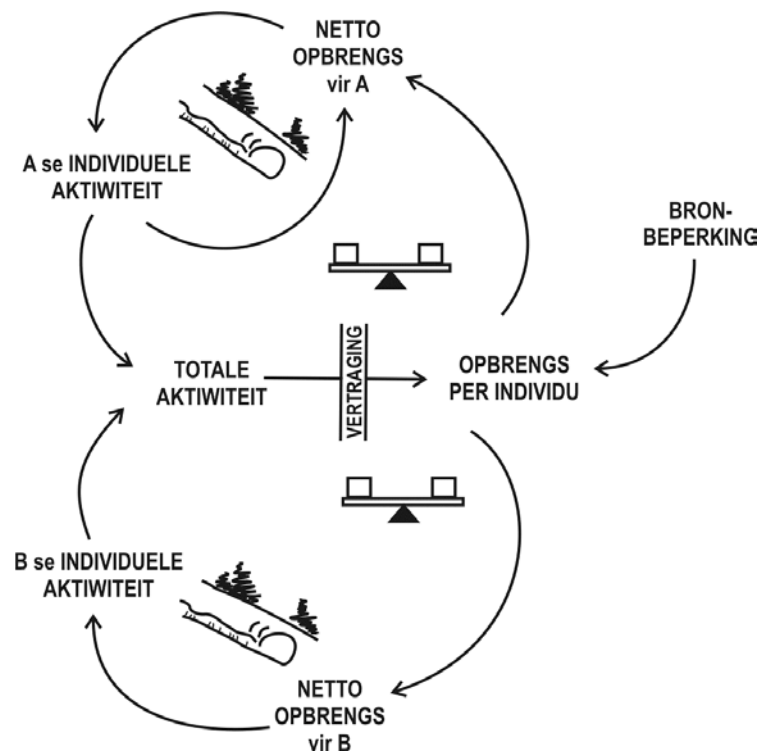
Vroeë waarskuwing: Een groep begin kla.

Bestuursbeginsel: Soek na die oorkoepelende doel vir beide om balans te bereik.

Voorbeeld: 'n Bestuurder het twee beskermlinge. Een kry minder geleenthede. Die bestuurder voel skuldig daarvoor en begin hom vermy en daardeur kry die ander een nog meer geleenthede. Uiteindelik verlaat die een, teenoor wie hy skuldig voel, die maatskappy.

Kerklike voorbeeld: Twee gemeentes op 'n plattelandse dorp wat mekaar se lidmate afrokkel.

h) Tragedie van die algemene.

Beskrywing: Individue gebruik 'n skaars maar beskikbare artikel slegs op die basis van individuele behoefte. Die artikel raak skaars.

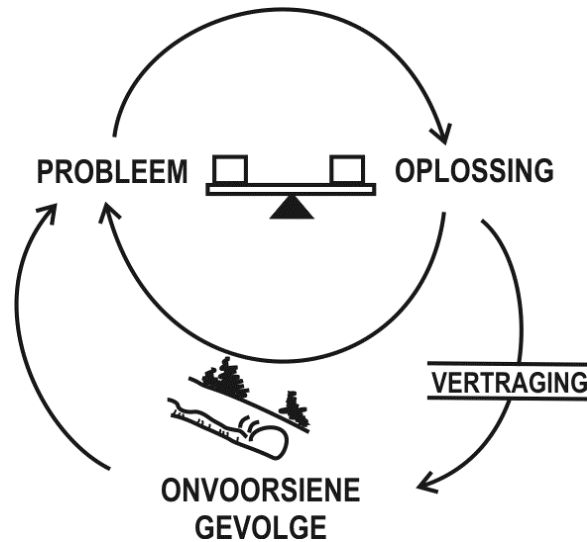
Vroeë waarskuwing: Daar was altyd baie, nou sukkel ons om te kry.

Bestuursbeginsel: Bestuur deur opvoeding tot self regulering, groepsdruk of amptelike maatreëls.

Voorbeelde: Uitwissing van natuurlike hulpbronne.

Kerklike voorbeeld. Lidmate wat die kerk as 'n verbruiksartikel sien en migreer soos dit hulle pas.

i) Oplossings wat misluk.

Beskrywing: 'n Oplossing op die korttermyn het langtermyn gevolge wat meer korttermynoplossings vra.

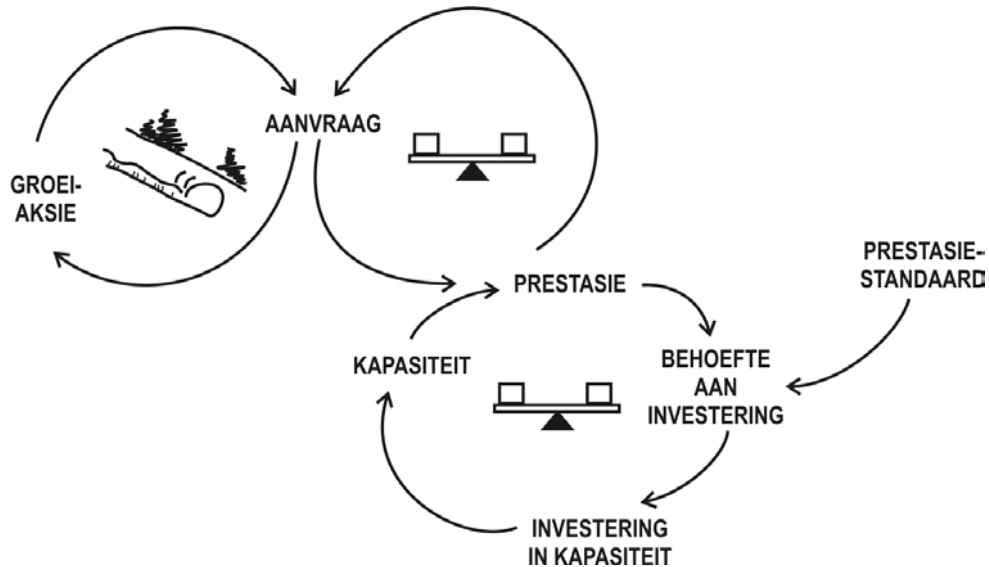
Vroeë waarskuwing: Dit het nog altyd gewerk, hoekom nie nou nie?

Bestuursbeginsel: Fokus op die langtermyn. Doen weg met korttermynoplossings tensy dit gebruik word om tyd te wen.

Voorbeelde: Leen geld om rente op ander skuld te betaal.

Kerklike voorbeeld: Sinodale besluite oor sake soos die troumars en die uitspreek van die seëngroet met toe oë .

j) Groei en onder investering.

Beskrywing: Groei nader 'n perk wat egter uitgeskakel kan word deur die kapasiteit te vergroot.

Vroeë waarskuwing: Ons was die beste en sal dit weer wees, maar nou moet ons uitgawes besnoei.

Bestuursbeginsel: Behou die visie veral ten opsigte van standaarde en kwaliteit en as daar werklik potensiaal is, brei die kapasiteit uit.

Voorbeelde. Mense met visie, maar wat nie weet hoeveel tyd en moeite dit kos om dit te verwesenlik nie.

Kerklike voorbeeld: 'n Gemeente het die beste basaar op die dorp gehad, maar dit is al jare nie meer so nie, maar hulle hou nog op dieselfde manier basaar.

Uit hierdie argetipes is daar enkele bestuursbeginsels wat sterk op die voorgrond tree.

Aggressiwiteit veroorsaak instabiliteit.

Moenie groei druk nie, verwyder eerder faktore wat groei belemmer.

Versterk fundamentele reaksies, fokus op die langtermyn, behou visie.

Verswak simptomatiese en korttermynreaksies.

Die belang van die toepassing van hierdie beginsels, saam met die ander van sisteemdenke, is juis op hierdie stadium van die NG Kerk se geskiedenis van groot belang. Die kerk het in die mate verander dat daar nie maklik kategoriese uitsprake gemaak word en finale standpunte ingeneem word nie. Dit word ondermeer verwoord in die Verbintenis wat in 2004 op Hartenbos aanvaar is (NGK 2004a:ii): " Ons wil naby aan die Here leef om gereed by

Hom te hoor presies wat ons roeping is. Die Sinode wil die kerk lei om op alle vlakke vanuit haar roeping te dink, te besluit en te leef." Daarmee sê die kerk dat sy steeds wil leer. Die beginsels van sisteemdenke bevorder juis die leerproses. Senge (1990:14) omskryf *leer* nie as die inneem van informasie nie maar om iets te kan doen wat voorheen nie moontlik was nie. 'n Lerende organisasie is een wat sy kapasiteit uitbrei om die toekoms te skep. Die tradisionele siening van *leer* is dat dit die inneem van informasie is. Dan word dit duidelik dat om te praat van 'n paradigmaskuif presies is wat dit sê: 'n skuif wat die verstand te bowe gaan.

Is so 'n skuif moontlik? Daar is mense wat meen dit kan nie. Ontwikkelinge en gebeure wat tans in die kerk aan die gang is, vertel 'n ander storie. Hier word onder andere verwys na die Algemene Sinode te Hartenbos in 2004, Wes-Transvaal se pastorskongres in 2004 en die Algemene Pastorskongres in 2005 te Bloemfontein. Die grondslag vir 'n paradigmaskuif is reeds gelê. Daar is in die kerk manne en vroue wat bereid is om op die Here se roepstem te antwoord en dan is alles moontlik.

Zenge (1990:6) gee vir die kerk hier handige instrumente in die hand om op hierdie pad te stap. Hy noem dit vyf nuwe "component technologies" wat geleidelik saamloop om organisasies te vernuwe.

Die vyf is:

Sisteemdenke wat reeds bespreek is.

Persoonlike bemeestering waarmee 'n buitengewone vlak van vaardigheid bedoel word.

Geestelike ("mental") modelle: Dit is indrukke wat diep in die mens ingegraveer is en waarvolgens die mens optree.

Gedeelde visie: Hy onderskei tussen 'n visiestelling en 'n egte visie. Waar laasgenoemde is, leer mense omdat hulle *wil* en nie omdat hulle *moet* nie.

Spanleer: Senge vra die vraag hoe dit moontlik is dat 'n span leiers met individuele IK's bo 120 'n kollektiewe IK van 63 kan hê? Die dissipline van *leer* konfronteer hierdie paradoks. 'n Organisasie wat *leer* arriveer nooit, maar is altyd op reis.

In die proses om sistemies te begin dink, sal beide die kerkverband en die pastorskorps hierdie paradigmaskuif moet maak.

v) Die kerkverband se paradigmaskuif.

Die skuif wat die kerkverband in hierdie proses moet maak, is om op te hou om lineêr te dink. Ten grondslag van lineêre denke lê die idee dat daar 'n oorsaak is vir elke probleem of situasie (Rendle 1998:59). Daar word egter bereken dat van die faktore wat 'n gemeente en 'n kerkverband beïnvloed, slegs 40-50 persent binne die beheer van die kerkraad of -verband lê (Rendle 1998:60). Saam met die soeke na oorsake gaan die soeke na blaam. Die huidige debatte in die NG Kerk skep baie die indruk van oorsaak soek en blamering. Debatte rondom kerkhereniging, homoseksualiteit, nuwe hervorming, fundamentalisme en teologiese opleiding kom weinig, indien ooit, daarvan weg.

Een van die eerste dinge wat die kerkverband behoort te doen, is om die kerkorde grondig te hersien en nie net veranderinge aan te bring soos nodig geag word nie. Die groot verandering wat in die kerkorde nodig is, is dat die uitgangspunt moet verander van die ampte na die gemeente. Die oortuiging is dat indien die kerkverband iets vir haar pastors wil doen, moet sy hulle allereers hulle regte posisie in die kerk laat inneem. Die pastor is veels te belangrik in die kerk en te veel hang van sy insette af. Die ongelykheid tussen die ampte sal opgehef moet word en die ouderling en die ring se plekke in die kerk opnuut gedefinieer moet word.

Sisteemdenke kan die kerk help om veranderlikes en invloede korrek te identifiseer, terwyl lineêre denke veroorsaak dat dit dikwels misgekyk word. Dit help ook kerkleiers om die onderlinge verhoudinge van sake op die tafel en situasies raak te sien. So het die 11 punte van die roepingsverklaring van 2004 onderling verband, maar as daardie 11 punte afsonderlik en een vir een aangepak gaan word, gaan dit in 'n tipiese oorsaak-en-gevolgproses eindig. Hoe sien pastors en, uit die aard van ons kerkwees, die gemeentes die kerkverband. Eerstens word die kerkverband gesien as aanvullend tot die gemeente. Dit is hoe pastors tot en met die jare tagtig van die vorige eeu geleer is om dit te verstaan. Die sinode doen dinge wat die gemeente nie kan doen nie. Byvoorbeeld, sendingwerk wat te veel is vir een gemeente. Wat egter in die praktyk gebeur het, is dat sodra die sinode 'n saak op hulle agenda neem, die gemeente dit van hulle agenda afhaal. Die gemeente doen nie meer self sendingwerk nie, want die sinode doen dit en 'n groot deel van ons sinodale bydraes gaan daarvoor.

Hierdie denkwysie het deur die jare grootliks verander, maar in die plek daarvan het daar 'n ander siening gekom, naamlik dat die gemeente en sinode kompetisie vir mekaar is. Dit hang ten nouste saam met die verswakking van sowel sinodes as gemeentes se finansiële posisies. Geld is skaars en sowel gemeentes as sinodes wil dieselfde koek deel. Waar die

aanvullingsgedagte die kerk se werk langelê het, is die invloed van hierdie kompetisiegedagte nog nie ten volle in die kerk verreken nie. Niemand hoef egter 'n kenner te wees om te kan sien dat die gevolge katastrofaal kan wees as daar nie 'n paradigmaskuif gaan kom nie. Die paradigmaskuif wat pastors moet maak, is om in te sien dat die plaaslike gemeentes en die kerkverband nie teenoor mekaar staan nie, maar dit is twee gestaltes van kerkwees. Dit beteken dat die gemeente en die sinode met presies dieselfde werk besig is, net op ander wyse. Beide gemeente en sinode lewer 'n bydrae wat onmisbaar is in die kerk se diens aan die koninkryk. Vir die onderwerp van hierdie studie is dit belangrik dat pastors dit sal verstaan en hulle kerkrade en gemeentes so sal leer en inlig.

Die kerkverband, en daarmee word bedoel die vergaderinge van die kerk, se paradigmaskuif kom daarop neer dat die vergaderinge sal moet besef dat ook hulle volgens die voorbeeld van die Meester waarlik diensknegte in die kerk sal wees. Daar is al dikwels opgemerk dat die kerk moeilik verander en mense twyfel soms daaroor of die kerk ooit kan verander. Gelukkig blyk dit wel die geval te wees. Verskeie streeksinodes het al veel gedoen om hulle werksaamhede meer vaartbelyn te maak en meer van 'n dienskneggestalte aan te neem. Daarvoor is daar baie waardering.

vi) Die pastor se paradigmaskuif.

Daar is meermale melding gemaak van die belangrike posisie van die pastor in sy eie pastorale versorging deur middel van selfsorg. In die totstandkoming van 'n paradigmaskuif binne die kerk gaan individuele pastors 'n deurslaggewende rol speel uit hoofde van hulle posisie as pastorale leiers. Die pastor se paradigmaskuif moet op twee vlakke begin: 'n ekklesiologiese vlak en 'n persoonlike vlak.

vii) Ekklesiologiese vlak.

Die pastor sal moet insien dat die kerk nie, soos in die kerkorde, by die ampte begin nie, maar dat Jesus Christus die Koning van die kerk is en dat Hy oor sy kerk regeer. In die verband geld die woorde van die Here Jesus in Joh 10:16: "Ek het nog ander skape, wat nie van hierdie kraal is nie. Ek moet hulle ook lei. Hulle sal na my stem luister, en hulle sal een kudde wees met een herder." In die konteks van hierdie studie beteken die woorde nie soos in die sendingkonteks dat heidene ook aan Jesus kan behoort nie, maar dat gelowiges in ander gemeentes ook aan dieselfde kudde behoort en dat die koninkryk se grense nie by die reeds vae gemeente grense eindig nie. In terme van sisteemdenke beteken dit dat die pastor homself eerstens sal sien as deel van die heel groot sisteem: die koninkryk van God. Vervolgens is die pastor ook deel van nog 'n groot sisteem: die NG Kerk (mens sou die gereformeerde wêreld ook kon invoeg). Eers daarna kom die eie plaaslike gemeente as 'n sisteem ter sprake. In sisteemdenke is dele, op hulle eie,

sisteme wat ook weer bestaan uit dele. Die pastor in die plaaslike gemeente het nie nodig om die gemeente as slegs 'n subsisteem, en dus minderwaardig, te beskou nie. Dit is in pas met die gereformeerde siening dat die plaaslike gemeente selfstandig *kerk* is. Die pastor se paradigmaskuif is dat *selfstandig* nie met *onafhanklik* en *outonoom* verwar moet word nie. As pastorale leier in 'n gemeente moet hy die gemeente lei om die interafhanklikheid van die ander sisteme in die sisteem te sien, te gebruik en te bevorder.

viii) Persoonlike vlak.

Die pastor sal op persoonlik vlak die skuif moet maak om hom werklik as 'n herder/leier te laat sien wat sy roeping tot gesag ook op 'n intelligente wyse uitleef. Na aanleiding van Nel (2001:141) word die paradigmaskuif wat die pastor in die verband moet maak, soos volg voorgestel:

Outoritêr	Herder
Doen self voor as flink en belangrik.	Geen voordoening, eg en wondbaar
'n Bewondering vir gesag en gesagdraers en oordrewe onderwerping aan gesag	Erken gesag, maar kan ook onafhanklik optree
Sien alle sosiale strukture as hiërargies	Sien die interafhanklikheid van alle sosiale strukture
Sien alle sosiale prosesse as stryd om mag	Gee mag prys en sien sosiale prosesse as geleentheid om te dien.
Deel alles in swart/wit kategorieë in	Is nie bang vir grys areas nie en beweeg deur grys areas eerder as daar om heen.
Verheerlik "in-groups", verwerp "out-groups"	Gebalanseerd in omgang met verskillende groepe.
Dikwels fatalistiese lewensbeskouing	Iemand wat dinge laat gebeur.

Hiermee saam sal die pastor ook die oogklappe moet afhaal en homself as volledige sisteem binne die groter sisteem sien. Dit, op sigself, sal 'n groot pastorale diens wees wat 'n pastor aan die self lewer deur 'n oog te ontwikkel vir die letterlik duisende in dieselfde stryd om hom heen. Dit kan die uitwerking hê

wat dit op Elia in 1 Konings 19 gehad het toe hy ontdek het dat daar nog 7000 saam met hom oorgebly het.

4.6 Samevatting.

In hierdie hoofstuk is weergegee wat onder pastoraat verstaan word en wat spesifiek verstaan word as die pastorale versorging van pastors.

Die verantwoordelikheid van elke vergadering van die kerk is aangewys in die pastorale versorging van die pastor, asook die rol van die pastor pastorum daarin.

- Die sinode funksioneer op die vlak van beroep en amp met gunstige gevolge op die vlak van die persoon van die pastor.
- Die sinode bepaal visie en beleid en voorsien mentors en begeleiers en 'n pastor pastorum.
- Die ring funksioneer op die vlak van onderlinge sorg tussen pastors.
- Die kerkraad funksioneer op die vlak van die algemene priesterskap van die gelowiges.
- Die pastor se eie verantwoordelikheid ten opsigte van selfsorg is aangedui.

Die plek en profiel van die pastor pastorum is aangedui. Daar is veral klem gelê op die pastor pastorum as herder en as persoon wat sistemies moet kan dink.